

SMJERNICE ZA GLOBALNO OBRAZOVANJE

POJMOVI I METODOLOGIJE GLOBALNOG OBRAZOVANJA ZA
ODGOJNO-OBRAZOVNE DJELATNIKE I DONOSITELJE POLITIKA

Razvila: Mreža Tjedna globalnog obrazovanja
Kordinatorator: Centar Sjever-Jug Vijeća Europe

Izdavač: Centar Sjever-Jug Vijeća Europe

Autori: Radna skupina Smjernica za globalno obrazovanje – Alicia Cabezudo, Christos Christidis, Miguel Carvalho da Silva, Valentina Demetriadou-Saltet, Franz Halbartschlager, Georgeta-Paula Mihai

Kordinatorator: Miguel Carvalho da Silva

Lisabon, 2008./2012.

SADRŽAJ

Uvodna riječ i zahvale	4
Uvod	5
Osnovne informacije	7
Centar Sjever-Jug Vijeća Europe	7
Program globalnog obrazovanja Centra Sjever-Jug	7
Poglavlje A – Što je globalno obrazovanje?	11
Definicije i deklaracije	12
Globalno obrazovanje kao transformativni proces učenja	14
Poglavlje B – Zašto globalno obrazovanje?	17
Naš svijet danas: globalizirani svijet	18
Učenje za naše globalno društvo	19
Ciljevi	20
Poglavlje C – Pojmovi	21
Znanje – predložena područja sadržaja	23
Vještine	24
Vrijednosti i stavovi	26
Poglavlje D – Metodologija	27
Temelji za metodologiju globalnog obrazovanja	28
Kriteriji za odabir i evaluaciju metoda globalnog obrazovanja	31
Važne stavke u primjeni globalnog obrazovanja	31
Metode za primjenu globalnog obrazovanja	36
Kriteriji za planiranje i evaluaciju globalnog obrazovanja	43
Kriteriji za odabir i evaluaciju materijala	44
Kriteriji za izradu kurikuluma u formalnom i neformalnom obrazovanju	47
Evaluacija	50
Poglavlje E – Bibliografija i dodatni materijali	57
Literatura	58
Popis materijala globalnog obrazovanja	60
Obrazovni materijali Vijeća Europe	61
<i>Prilog 1 – Deklaracija o globalnom obrazovanju iz Maastrichta</i>	<i>63</i>
<i>Prilog 2 – Povelja o globalnom obrazovanju</i>	<i>69</i>

UVODNA RIJEČ I ZAHVALE

Ovaj dokument treba smatrati vodičem za razumijevanje i primjenu globalnog obrazovanja te alatom za pedagošku obuku koji doprinosi uspostavi pristupa globalnog obrazovanja ondje gdje još ne postoje, kao i obogaćivanju postojećih. Njegov sadržaj osmišljen je uzimajući u obzir iskustva iz prakse, ali i različite kulturne, geografske, društvene i gospodarske okolnosti.

Pisan je prema postavci da bi odgojno-obrazovni procesi, kako formalni, tako i neformalni, trebali otvoriti put prema boljem poimanju svijeta u kojemu globalizacija iz dana u dan sve više jača. Usto su u ovom dokumentu postavljena važna pitanja vezana uz profesionalnu odgovornost odgojno-obrazovnih djelatnika i nastavnika te škola i ostalih s njima usko povezanih organizacija i institucija u jačanju svijesti i znanja o pitanjima koja se odnose na cijeli svijet, kako u samome kurikulumu, tako i u neformalnim projektima i aktivnostima, a sve na globalnoj razini.

Autori su zadovoljni sudjelovanjem u procesu koji je rezultirao postavljanjem ovih smjernica te samom prilikom za raspravu i doprinos razvoju globalnog obrazovanja jer Smjernice za globalno obrazovanje odražavaju viđenje različitih sudionika u procesu. Objedinjenje raznolikih, katkad i sasvim oprečnih mišljenja i stajališta istovremeno je bilo i izazov i veliko postignuće.

Zahvaljujemo svima koji su na bilo koji način pripomogli u ostvarenju ovoga projekta, osobito članovima mreže Tjedna globalnog obrazovanja i partnerima koji su ljubazno prihvatili poziv da izraze kritičko mišljenje.

UVOD

Smjernice za globalno obrazovanje rezultat su iskazane potrebe osoba iz mreže Centra Sjever-Jug koje se svakodnevno bave globalnim obrazovanjem, odnosno mreže Tjedna globalnog obrazovanja, za zajedničkim alatom, izrađenim na temelju stečenog iskustva te mreže i njezinih partnera koji bi poslužio kao pomoć odgojno-obrazovnim djelatnicima u shvaćanju i uspješnoj primjeni globalnog obrazovanja.

Svrha ovih smjernica jest:

- osnažiti globalno obrazovanje;
- ostvariti daljnji razvoj na temelju postojećih ostvarenja na području globalnog obrazovanja;
- podržati stručnjake u formalnom i neformalnom obrazovanju uvođenjem općih sastavnica koje oni mogu nastaviti samostalno razvijati kroz iskustvo prema vlastitim potrebama u praksi;
- pomoći u razlikovanju pristupa i aktivnosti globalnog obrazovanja;
- pomoći odgojno-obrazovnim djelatnicima da razmisle i postanu svjesni vlastitih aktivnosti vezanih uz globalno obrazovanje;
- pojačati razmjenu metoda globalnog obrazovanja i stvoriti sinergiju među različitim sudionicima;
- doprinijeti odgojno-obrazovnim politikama na lokalnoj, regionalnoj, državnoj i međunarodnoj razini.

Kroz

- različite pristupe i sadržaje vezane uz globalno obrazovanje, kao i s njima usko povezane metode i kriterije evaluacije;
- razmjenu postojećih praksi, alata, resursa i literature.

Smjernice za globalno obrazovanje inicijativa su koju je pokrenuo Program za globalno obrazovanje Centra Sjever-Jug Vijeća Europe, uključujući skupinu odgojno-obrazovnih djelatnika iz mreže Tjedna globalnog obrazovanja Centra Sjever-Jug ovlaštenu za izradu nacрта, odnosno pripremnog dokumenta na temelju kojega su izrađene Smjernice za globalno obrazovanje.

Sam proces pisanja izveden je po metodi sudjelovanja s nekoliko razina provjere i revizije, a u njemu su sudjelovali odgojno-obrazovni djelatnici Centra Sjever-Jug uključeni u aktivnosti vezane uz globalno obrazovanje i programe za mlade, i to:

- Mreža Tjedna globalnog obrazovanja tijekom godišnjeg evaluacijskog seminara u Lisabonu u ožujku 2007.
- Koordinatori programa Centra Sjever-Jug (Program za globalno obrazovanje i mlade, Program interkulturalnog dijaloga)
- Skupina mentora odabranih iz europskih i međunarodnih partnera Centra Sjever-Jug, 2008. godine
- Skupina instruktora iz programa obuke „Trening za trenere – idemo globalno – kako dovesti globalno obrazovanje u naše mreže“ (Centar Sjever-Jug Vijeća Europe u suradnji s AEGEE, EFIL, YFU, CCIVS, IWO i Mladi za razmjenu i razumijevanje, YEU, Sveučilište Mollina za mlade i razvoj, studeni 2008. godine)

Teme predstavljene u ovom dokumentu za cilj imaju:

- 1. pojasniti temeljna pitanja vezana uz globalno obrazovanje*
- 2. predložiti strategije za izradu i razvoj sadržaja*
- 3. predložiti ciljeve, vještine, vrijednosti i stavove*
- 4. ponuditi vodič kroz metode, izradu kurikuluma i evaluaciju*
- 5. dati popis korisnih kontakata, poveznica i literature.*

Smjernice treba promatrati kao razvojni proces koji valja redovito obnavljati novim idejama i aktivnostima iz iskustva svih strana uključenih u proces.

Postoji i tiskana inačica Smjernica, a elektronička je dostupna na internetskim stranicama Centra Sjever-Jug. Ova elektronička inačica ima dodatno poglavlje koje sadrži korisne poveznice vezane uz globalno obrazovanje, a koje se redovito ažuriraju.

OSNOVNE INFORMACIJE

CENTAR SJEVER-JUG VIJEĆA EUROPE

Centar Sjever-Jug, službenog naziva Europski centar za globalnu međuovisnost i solidarnost, osnovan je na temelju djelomičnog sporazuma Vijeća Europe.

Europski centar za globalnu međuovisnost i solidarnost osnovan je u Lisabonu 1990. godine na temelju rezolucije (89)14, koju je Vijeće ministara Vijeća Europe usvojilo 16. studenog 1998. godine.

Cilj djelovanja Centra Sjever-Jug Vijeća Europe jest dati okvir za europsku suradnju u smislu jačanja javne svijesti o pitanjima globalne međuovisnosti te promicati politike solidarnosti u skladu s ciljevima i načelima Vijeća Europe, poštivanjem ljudskih prava, demokracijom i društvenom kohezijom. Djelovanje Centra Sjever-Jug temelji se na tri načela: dijalogu, partnerstvu i solidarnosti. Vlade, parlamenti, lokalne i regionalne vlasti te organizacije civilnog društva uključeni u aktivnosti Centra partneri su u ovom kvadrilogu. Centar izvodi studije i priređuje debate, radionice i tečajeve obuke. Služi kao katalizator time što organizira sastanke aktera iz različitih zemalja i različitih svjetonazora te radi na područjima od zajedničkog interesa i potiče umrežavanja.

Djelatnost Centra Sjever-Jug može se svesti na dvije glavne aktivnosti:

- jačanje svijesti Europljana o pitanjima globalne međuovisnosti i solidarnosti putem obrazovnih programa i programa za mlade;
- promicanje politike solidarnosti Sjevera i Juga u skladu s ciljevima i načelima Vijeća Europe kroz dijalog između Europe, država Južnog Sredozemlja i Afrike.

PROGRAM GLOBALNOG OBRAZOVANJA CENTRA SJEVER-JUG

U pogledu globalnog obrazovanja, cilj Centra Sjever-Jug jest razviti, unaprijediti i održati strategije te ojačati kapacitete za globalno obrazovanje usmjeravajući se na ustanove i stručnjake na području globalnog obrazovanja u formalnom i neformalnom sektoru. Ovaj rad temelji se na uvjerenju da je globalno obrazovanje „holističko obrazovanje koje otvara oči i umove prema realnostima ovoga svijeta te ih pokreće prema ostvarenju svijeta u kojemu vladaju pravda, jednakost i u kojemu su ljudska prava temeljna vrijednost“¹.

Imajući to u vidu, globalno obrazovanje obuhvaća obrazovanje za razvoj, obrazovanje o ljudskim pravima, obrazovanje za održivost, mirovno obrazovanje, sprječavanje sukoba te interkulturalno obrazovanje kao globalne dimenzije građanskog obrazovanja“².

Program globalnog obrazovanja Centra Sjever-Jug promiče, unaprjeđuje i jača ovu vrstu obrazovanja, kako u zemljama članicama Vijeća Europe, tako i na svjetskoj razini. Program se zasniva na preporukama i ishodima konferencija koje je Centar Sjever-Jug organizirao u Ateni (1996.), Budimpešti (1999.) i Maastrichtu (2002.).

¹ Deklaracija o globalnom obrazovanju iz Maastrichta, od 15. do 17. studenog 2002. godine. Definicija je prvotno formulirana na godišnjem „Sastanku mreže Tjedna globalnog obrazovanja“ na Cipru koji se održavao od 28. do 31. ožujka 2002. godine.

² Deklaracija o globalnom obrazovanju iz Maastrichta, od 15. do 17. studenog 2002. godine. (vidi Prilog 1)

Zamisao o Povelji globalnog obrazovanja za zemlje članice Vijeća Europe pojavila se na međunarodnoj radionici na temu *Partnerstvo globalnog obrazovanja – globalno obrazovanje u srednjim školama*, organiziranoj u suradnji Centra Sjever-Jug i Ministarstva obrazovanja i vjerskih poslova Republike Grčke održanoj u Ateni u ožujku 1996. godine. Već 1997. predstavljena je Povelja o globalnom obrazovanju kao prvi referentni dokument Centra Sjever-Jug o globalnom obrazovanju.

Od konferencije u Budimpešti pod nazivom *Povezivanje i učenje za globalne promjene* održane u lipnju 1999. godine, Centar Sjever-Jug razvio je mehanizam umrežavanja za stručnjake iz država članica Vijeća Europe koji im omogućuje razmjenu strategija i praktičnih iskustava s ciljem jačanja i unaprjeđenja globalnog obrazovanja. Mehanizam je službeno prihvaćen 2000., kada je Mreža Tjedna globalnog obrazovanja održala i prvi sastanak.

Spomenuti mehanizam umrežavanja podržava se i promiče putem Tjedna globalnog obrazovanja, događanja koje se jednom godišnje organizira diljem Europe s ciljem podizanja svijesti o aktivnostima vezanima uz globalno obrazovanje u formalnom, neformalnom i informalnom obrazovnom okviru. Tjedan globalnog obrazovanja koordinira se uz pomoć Mreže Tjedna globalnog obrazovanja, a podršku ima i u vidu interaktivne internetske stranice te periodičnih elektroničkih biltena. Ovaj mehanizam umrežavanja prolazi evaluaciju tijekom godišnjeg evaluacijskog seminara Tjedna globalnog obrazovanja, odnosno sastanka na kojemu sudionici u mreži razmjenjuju strategije za jačanje i unaprjeđenje globalnog obrazovanja. Na tom seminaru također se odabire tema Tjedna globalnog obrazovanja za narednu godinu.

Godine 2002. u organizaciji Centra Sjever-Jug i partnera održan je Kongres o globalnom obrazovanju u Maastrichtu, koji je za svrhu imao pojačati prisutnost globalnog obrazovanja u javnosti okupljanjem stručnjaka i nositelja politika u raspravi o europskom strateškom okviru za jačanje i unaprjeđenje globalnog obrazovanja do 2015. godine, što je rezultiralo Deklaracijom iz Maastrichta.

U okviru procesa izrade Smjernica za globalno obrazovanje, Centar Sjever-Jug odlučio je da će Smjernice, zajedno s inicijativama koje su im prethodile, kao što je Deklaracija o globalnom obrazovanju iz Maastrichta, činiti temelj na osnovu kojega će Centar Sjever-Jug tijekom 2008. godine provesti proces konzultacija koji je doveo do usvajanja preporuke Vijeća ministara Vijeća Europe vezane uz potporu globalnom obrazovanju u svim državama članicama. U svibnju 2011. godine Vijeće ministara Vijeća Europe usvojilo je Preporuku o obrazovanju za globalnu međuovisnost i solidarnost, koja je time postala prvi europski zakonski standard o globalnom obrazovanju³. Navedena preporuka čvrst je temelj za daljnji rad Centra na njegovu glavnom području djelatnosti, u Europi i šire.

Centar Sjever-Jug Vijeća Europe i Europska komisija složili su se ujediniti napore na području promicanja globalnog obrazovanja i akcija mladih u Europi i izvan njezinih okvira. S tim u cilju, 28. studenog 2008. godine navedene su dvije institucije potpisale sporazum o zajedničkom vođenju projekta kojemu je namjera ojačati potporu javnosti i osigurati ključnu podršku za razvojnu suradnju te ostvarenje Milenijskih ciljeva razvoja putem glavnih sudionika na polju globalnog obrazovanja.

Ovaj projekt temelji se na dva osnovna stupa, točnije, ambiciji jačanja globalnog obrazovanja u novim zemljama članicama Europske unije te promicanju suradnje mladih iz Afrike i Europe u kontekstu Strategije EU-Afrika. Namijenjen je uglavnom akterima civilnog društva i lokalnim vlastima.

³ http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/GE/GE_recommendation2011.pdf

Program globalnog obrazovanja također se temelji na preporukama Rezolucije 1318 (2003) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, kojima se države članice potiče na „promicanje globalnog obrazovanja radi jačanja javne svijesti o održivom razvoju, imajući u vidu da je globalno obrazovanje značajno za sve građane koji žele usvojiti znanja i vještine za shvaćanje, sudjelovanje i kritičku interakciju s našim globalnim društvom te postati savjesni globalni građani“. Ovaj program dopuna je djelatnostima koje provodi Glavna uprava za obrazovanje, kulturu, mlade i sport Vijeća Europe na područjima obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja o pravima čovjeka.

Ciljevi Programa globalnog obrazovanja dijelom su obuhvaćeni i projektom UNESCO-a Desetljeće obrazovanja za održivi razvoj. Usto, s obzirom na to da se poziva i na Milenijske ciljeve razvoja, ovaj program za cilj ima kroz partnerstva i umrežavanje omogućiti razgovor i dijalog među političkim uglednicima, organizacijama civilnog društva i stručnjacima.

Deset godina nakon europskog kongresa održanog u Maastrichtu pojavila se potreba za razmatranjem i dijalogom o postignućima na području globalnog obrazovanja u kontekstu promjena na svjetskoj razini, kao i potreba da se obrati pažnja na nove društvene, gospodarske i ekološke izazove. Stoga su Centar Sjever-Jug, GENE i CONCORD odlučili održati **Drugi europski kongres o globalnom obrazovanju: Obrazovanje, međuovisnost i solidarnost u svijetu koji se mijenja**, koji je održan u Lisabonu 27. i 28. rujna 2012., kao jamstvo posvećenosti neophodnoj potpori i daljnjem jačanju i razvoju globalnog obrazovanja do 2015. godine, ali i kasnije, istovremeno radeći na podizanju svijesti o Preporukama o obrazovanju za globalnu međuovisnost i solidarnost te pomaganju državama članicama u postavljanju standarda na ovom području.

POGLAVLJE A

ŠTO JE GLOBALNO OBRAZOVANJE?

DEFINICIJE I DEKLARACIJE

Globalno obrazovanje jest obrazovno gledište koje proizlazi iz činjenice da suvremeni čovjek živi i sudjeluje u svijetu koji je dana u dan sve više globaliziran. Stoga je od iznimne važnosti da obrazovanje učenicima osigura pristup raznim prilikama koje su im dostupne, ali i razvija kompetencije promišljanja i razmjene vlastitih stajališta i uloga u globalnom, usko povezanom društvu te za shvaćanje i raspravu o složenim odnosima zajedničkih društvenih, ekoloških, političkih i gospodarskih pitanja s ciljem provedbe novog načina razmišljanja i djelovanja. Međutim, globalno obrazovanje ne bi se smjelo predstavljati kao pristup koji ćemo svi nekritički prihvatiti jer već znamo da postoje brojne nedoumice, napetosti, sumnje i različitosti u stajalištima o procesu obrazovanja kada je riječ o globalnim pitanjima.

Postoji više definicija **globalnog obrazovanja**.

Deklaracija o globalnom obrazovanju iz Maastrichta (2002.) navodi:

Globalno obrazovanje je obrazovanje koje otvara oči i umove prema realnostima ovoga globaliziranoga svijeta te ih pokreće prema ostvarenju svijeta u kojemu vladaju pravda, jednakost i u kojemu su ljudska prava temeljna vrijednost.

Globalno obrazovanje obuhvaća obrazovanje za razvoj, obrazovanje o ljudskim pravima, obrazovanje za održivost, mirovno obrazovanje, sprječavanje sukoba i interkulturalno obrazovanje kao globalnu dimenziju građanskog obrazovanja.

U mnogim međunarodnim dokumentima spominje se razvoj pojma globalnog obrazovanja. Naveli smo neke od definicija sadržane u njima jer svaka od njih na svoj način dodatno pojašnjava i obogaćuje ovaj projekt:

Opća deklaracija o ljudskim pravima

Odgoj i obrazovanje mora biti usmjereno punom razvoju ljudske osobe i jačati poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ono mora promicati razumijevanje, snošljivost i prijateljstvo među svim narodima, rasnim ili vjerskim grupama te podupirati djelatnost Ujedinjenih naroda u održavanju mira.

Opća skupština Ujedinjenih naroda, San Francisco, 10. prosinca 1948.

www.un.org/education

Preporuka o Obrazovanju za međunarodno razumijevanje, suradnju i mir i Obrazovanju o ljudskim pravima i temeljnim slobodama

Povezivanjem učenja, izobrazbe, informiranja i djelovanja, međunarodni odgoj i obrazovanje treba poticati odgovarajući intelektualni i emocionalni razvoj pojedinca. On treba razvijati osjećaj društvene odgovornosti i solidarnosti s nepovlaštenim grupama i težiti primjeni načela ravnopravnosti u svakodnevnom životu.

UNESCO, General Conference, Paris, 19 November 1974

www.unesco.org/education

Agenda 21, poglavlje 36.: Promicanje obrazovanja, podizanje javne svijesti i obuka

Obrazovanje, uključujući formalno obrazovanje, podizanje javne svijesti i obuku treba prepoznati kao proces kojime ljudska bića i društva ispunjavaju svoj potencijal. Obrazovanje je od ključne važnosti za promicanje održivog razvoja i jačanje ljudskih sposobnosti za rješavanje ekoloških i razvojnih problema.

Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju, Rio de Janeiro, od 3. do 14. lipnja 1992.

www.un.org/esa/sustdev/documents

UNESCO – Deklaracija i cjeloviti okvir djelovanja u odgoju i obrazovanju za mir, ljudska prava i demokraciju

Uvod: Odgoj i obrazovanje mora razvijati osjećaj poštivanja slobode i vještine koje su potrebne kako bi se odgovorilo na te izazove. To znači pripremiti građane za svladavanje teškoća i nesigurnih okolnosti te jačanje njihove neovisnosti i odgovornosti. Svijest o osobnoj odgovornosti mora se povezati s prihvaćanjem građanske privrženosti i zajedništva u rješavanju problema i nastojanju na stvaranju pravedne, miroljubive i demokratske zajednice.

UNESCO, Opća konferencija, Pariz, studeni 1995.

www.unesco.org/education

Milenijska deklaracija Ujedinjenih naroda, 2000.

Poglavlje: Vrijednosti i načela

Vjerujemo da je glavni izazov s kojim se danas suočavamo osigurati da globalizacija postane pozitivnom snagom za sve ljude na svijetu. Globalizacija pruža velike mogućnosti, no njezine su prednosti trenutno vrlo nejednako iskorištene, a troškovi nejednako raspodijeljeni. Konstatiramo da se zemlje u razvoju i zemlje s gospodarstvima u tranziciji suočavaju s posebnim poteškoćama u odgovoru na taj glavni izazov. Tako samo sveobuhvatnim i stalnim naporima za stvaranje zajedničke budućnosti na temelju zajedništva ljudskoga roda u svoj njegovoj raznolikosti, globalizacija može obuhvatiti sve i biti pravična.

Rezolucija Opće skupštine Ujedinjenih naroda, New York, 8. rujna 2000.

<http://www.un.org/millenniumgoals/>

Desetljeće obrazovanja za održivi razvoj Ujedinjenih naroda, 2005. – 2014.

Temeljna vizija obrazovanja za održivi razvoj jest svijet u kojemu svatko ima priliku obogatiti se kroz obrazovanje te se naučiti vrijednostima, oblicima ponašanja i životnom stilu potrebnom za održivu budućnost i pozitivnu transformaciju društva.

Međunarodna shema provedbe Desetljeća obrazovanja za održivi razvoj Ujedinjenih naroda, siječanj 2005.

www.unesco.org/education

Europska godina međukulturalnog dijaloga, 2008.

Članak 2.: Ciljevi

1. Općeniti ciljevi Europske godine međukulturalnog dijaloga bit će doprinijeti [...] podizanju svijesti kod svih građana Europske unije, osobito mladih, o važnosti razvoja aktivnog europskog građanstva otvorenog prema svijetu, koje poštuje kulturnu raznolikost i temelji se na zajedničkim vrijednostima EU-a utvrđenima u Članku 6. Ugovora o EU-u i Povelji o temeljnim pravima Europske unije [...]

2. Uži ciljevi Europske godine međukulturalnog dijaloga bit će: ojačati ulogu obrazovanja kao važnog medija u poučavanju o raznolikosti, povećati razumijevanje drugih kultura te razvoj vještina i najboljih društvenih običaja, kao i naglasiti središnju ulogu medija u promicanju načela jednakosti i uzajamnog razumijevanja.

Europski Parlament i Vijeće Europe, Odluka br. 1983/2006/EZ, 18. prosinca 2006.

<http://ec.europa.eu/culture/portal/events/current/dialogue2008>

Preporuka CM/Rec (2011)4 Vijeća ministara državama članicama o obrazovanju za globalnu međuovisnost i solidarnost

(koju je Vijeća ministara usvojilo 5. svibnja 2011. na 1113. sastanku zamjenika ministara)

Preporuka o obrazovanju za globalnu međuovisnost i solidarnost prvi je europski zakonski standard o globalnom obrazovanju.

http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/GE/GE_recommendation2011.pdf

GLOBALNO OBRAZOVANJE KAO TRANSFORMATIVNI PROCES UČENJA

U ovim smjernicama želimo proučiti ulogu globalnog obrazovanja i preispitati postojeće stavove, počevši od kulture individualizma koja se često povezuje s dominacijom prema kulturi partnerstva temeljenoj na dijalogu i suradnji. Prvi kulturalni model obilježje je obrazovnih sustava u brojnim državama u kojima se globalne teme i podizanje svijesti o okolnostima u svijetu ne smatraju značajnima za državnu viziju. S druge strane, model partnerstva može dovesti do međunarodnog razumijevanja i suradnje država i naroda.

Aspekti dominacije prisutni su u našim društvima u mnogim oblicima i duboko su ukorijenjeni u strukture obrazovnih sustava. Postojeći obrazovni model u velikoj je mjeri odraz te dominacije. Kritike upućene tome modelu naglašavaju da je on uzrok sukoba između pojedinaca i naroda, posebno ako pripadaju različitim kulturama, vjerama, društvenim skupinama ili imaju drugačiji način razmišljanja.

Razdvajanjem tema i njihovim kategoriziranjem stvaramo hijerarhiju znanja i obezvrjeđujemo druge načine učenja. Ovaj proces fragmentiranog obrazovanja uzrokuje odvojenost zbog koje nismo dijelom usko povezanog svijeta te ne možemo početi graditi mostove kojima bismo pristupili drugima, upoznali ih i razumjeli.

Glavni cilj globalnog obrazovanja jest primjena vizije potrebne za korak prema modelu partnerstva između naroda, kultura i vjera na mikro i makro razini.

Transformativno učenje kroz globalno obrazovanje podrazumijeva duboku, strukturalnu promjenu osnovnih premisa mišljenja, osjećaja i djelovanja. Ono je obrazovanje uma, ali i obrazovanje srca. To upućuje na radikalnu promjenu prema međusobnoj povezanosti te otvara mogućnosti za postizanje većeg stupnja ravnopravnosti, društvene pravde, razumijevanja i suradnje među narodima.

Tri glavne faze transformativnog učenja usko su povezane s globalnim obrazovanjem:

- *Analiza trenutne situacije u svijetu*
- *Vizija kako bi izgledala alternativa prevladavajućem modelu*
- *Proces promjene prema odgovornom globalnom građanstvu*

Globalno obrazovanje kao transformativno učenje podrazumijeva procese sudioničkog donošenja odluka u svakoj od ovih faza. Cilj ovog oblika učenja jest unaprijediti međusobno znanje i kolektivnu svijest o sebi. Kroz suradnju i solidarnost, globalno obrazovanje bori se protiv podjela uslijed konkurencije, sukoba, straha i mržnje te predstavlja izazov pohlepi, nejednakosti i egocentričnosti.

Globalno obrazovanje kao transformativno učenje nudi način da se ostvare promjene na lokalnoj razini koje će utjecati na globalnu razinu u pogledu jačanja građanstva kroz strategije i metode sudjelovanja kako bi pojedinci naučili preuzeti odgovornost koja se ne smije prepustiti isključivo vladama i ostalim donositeljima odluka.

I na mikro i na makro razini globalno obrazovanje objedinjuje ciljeve iz različitih područja obrazovanja: obrazovanja za razvoj, obrazovanja o ljudskim pravima, obrazovanja za održivost, obrazovanja za mir i sprječavanje sukoba, interkulturalnog i međuvjerskog obrazovanja, globalne dimenzije obrazovanja za građanstvo i slično – sve s ciljem definiranja zajedničkih temelja globalnog obrazovanja.

Ovime će se ostvariti golem utjecaj na formalno i neformalno obrazovanje, koje će odigrati značajnu ulogu u osvješćivanju pojedinaca kolika je uistinu njihova stvarna moć u oblikovanju budućnosti.

Međutim, globalno obrazovanje ne bavi se samo globalnim temama, svjetskim problemima i pronalaženjem općih rješenja. Ono je i vizija zajedničke budućnosti u kojoj ćemo svi živjeti bolje, povezivanja lokalnih i globalnih gledišta, o tome kako ostvariti i omogućiti tu viziju, počevši od naše male točke na globusu. Transformativno učenje pruža nam mogućnost ostvarenja zajedničkog sna o pravednijem i održivom svijetu. Stoga je u toj transformativnoj viziji usmjerenost na budućnost kakvu želimo od ključne važnosti.

Globalno obrazovanje može doprinijeti procesu ostvarenja vizije, ali može i odigrati ulogu u osmišljanju novih metoda u kojima su društveni pokreti i neformalni procesi učenja iznimno bitni jer stvaraju mjesta za vrijednosti, pitanja i pristupe koji nisu u središtu u formalnom učenju te na taj način daju glas svakom pojedincu, uključujući i one na marginama društva.

Prebacivanjem fokusa na transformaciju od kulture reprodukcije i dominacije prema kulturi partnerstva temeljenoj na dijalogu i suradnji, globalno obrazovanje mijenja čvrsta pravila globalne privrede vraćanjem ljudskog dostojanstva na sam vrh popisa vrijednosti.

POGLAVLJE B

ZAŠTO GLOBALNO OBRAZOVANJE?

NAŠ SVIJET DANAS: GLOBALIZIRANI SVIJET

Kao posljedica isprepletenosti poveznica između zemalja, svijet u kojem živimo evoluirao je u globalizirani sustav. Zbivanja iz novije povijesti neupitno nam pokazuju da događaji koji se odvijaju tisućama kilometara od nas mogu utjecati na živote muškaraca i žena na ovome planetu. Svjetski gospodarski, geopolitički i društveni odnosi, kao i suvremeni način komunikacije te moderne tehnologije, mediji i transport omogućuju brz protok informacija. Ljudi i dobra ujedno su uzroci i obilježja procesa koji vodi prema međuovisnom svijetu, odnosno prema stanju koje danas nazivamo „glokalizacija“.

Globalizacija je složen i ambivalentan proces koji može imati pozitivne i negativne posljedice:

u pozitivne posljedice globalizacije ubrajamo širenje ljudskih vidika, pristup znanju i proizvodima znanosti i tehnologije, multikulturalizam i interkulturalne poglede, otvaranje brojnijih prilika, osobni i društveni razvoj, mogućnosti razmjene ideja te kolektivno djelovanje usmjereno ka rješavanju zajedničkih problema.

Negativne posljedice odražavaju se ponajviše na društvenoj, gospodarskoj i ekološkoj razini. S jedne strane tu je rastuće siromaštvo u brojnim društvima, sve veći jaz između razvijenih država i zemalja u razvoju te povlaštenih i isključenih skupina stanovništva, nizak životni standard, bolest, prisilna migracija i kršenje ljudskih prava, iskorištavanje slabijih društvenih skupina, rasizam i ksenofobija, sukobi, nesigurnost i jačanje individualizma. S druge strane imamo brojne negativne ekološke posljedice kao što su efekt staklenika, klimatske promjene, zagađenost i iscrpljivanje prirodnih resursa.

Mnogi suvremeni mislioci smatraju da su glavni uzroci ovih negativnih posljedica globalizacije nesputane djelatnosti transnacionalnih kompanija i posljedične političke odluke usmjerene uglavnom na unilateralni razvoj, temeljen ponajviše na tržišnoj dominaciji, jačanju potrošnje i konkurencije te slabljenju socijalne države.

Sporazumi, deklaracije i kampanje koje promiče sve snažniji pokret civilnog društva i međunarodnih organizacija sve češće zagovaraju potrebu za širenjem svijesti o globalnim promjenama prema održivijem, pravednijem razvoju te međunarodnoj suradnji.

Dakle, potreba za globalnim obrazovanjem kao međunarodnom dimenzijom metoda učenja i poučavanja kako u formalnom, tako i u neformalnom obrazovanju, s ciljem napretka prema boljem shvaćanju trenutnih problema u svijetu i njihovih učinaka na lokalnoj i globalnoj razini, nije samo potreba već moralni izazov u današnjem svijetu.

UČENJE ZA NAŠE GLOBALNO DRUŠTVO

Globalizacija postavlja temeljne izazove pred sva područja obrazovanja u svim zemljama svijeta. Istodobno, ona na nov način omogućuje pristup ljudima, kulturama, privredama i jezicima. U tom se kontekstu obrazovanje o globalnim pitanjima može promatrati isključivo u tržišnom pogledu kao jačanje vještina i znanja kojima ćemo postati učinkovitiji potrošači i radnici u globalnom gospodarstvu, naravno kada je riječ o osobama koje imaju pristup tržištu.

Međutim, važnost obrazovanja počiva u pomaganju ljudima pri prepoznavanju vlastite uloge te pojedinačne i zajedničke odgovornosti kao aktivnih članova globalne zajednice u smislu djelovanja za socijalnu i ekonomsku pravdu za sve te zaštitu i obnovu Zemljina ekosustava.

Globalno obrazovanje je pedagoški koncept u temeljima ove vizije.

Kao odgojno-obrazovani djelatnici 21. stoljeća, živimo u doba velikih izazova u svijetu prepunom kontroverzi. Kako pripremiti osobe da se nose s takvim izazovima? Koje su naše odgovornosti u svijetu obilježenom rastom znanja i tehnološkim razvojem ovih razmjera? Koje su naše odgovornosti u svijetu kojim vladaju siromaštvo, nasilje, predrasude i ekološko razaranje?

Globalno obrazovanje je novi pristup koji pokušava odgovoriti na ova pitanja. Cilj mu je omogućiti učenicima shvaćanje svjetskih pitanja i istovremeno ih osnažiti znanjima, vještinama, vrijednostima i stavovima koji su građanima svijeta potrebni pri suočavanju s problemima svijeta. U tom pogledu, globalno obrazovanje proces je individualnog i kolektivnog rasta koji dopušta transformaciju i samotransformaciju. U osnovi, ono je društvena aktivnost. Služi i kao trajna „priprema“ za život u kojemu stjecanje djelatnih i emocionalnih sposobnosti za analizu i kritičko promišljanje okolnosti učenicima pripomaže da postanu aktivni društveni činitelji.

U tom kontekstu, sve češće čujemo da bi odgoj i obrazovanje trebali pružiti prilike za realističnu procjenu suvremenih problema svijeta na temelju provjerenih informacija bez jačanja negativnih slika o neizbježnoj mračnoj budućnosti u kojoj nas čeka propast. Istovremeno slušamo o tome i kako u osmišljanju kurikuluma postoji potreba za brojnijim prilikama za kreativnim i racionalnim raspravama različitih pogleda na alternativne verzije budućnosti. Navedeno je u skladu sa suvremenim pokretom u mnogim zemljama koji zagovara inovativnije kurikulume koji bi potaknuli fleksibilniju i otvoreniju perspektivu primjenom novih sadržaja te uporabom aktivnijih metoda i novih resursa.

Globalno obrazovanje podudara se s tim pokretom.

CILJEVI

Cilj globalnog obrazovanja jest obrazovanje građana o socijalnoj pravdi i održivom razvoju.

Cilj globalnog obrazovanja jest otvaranje globalne dimenzije i holističke perspektive u obrazovanju sa svrhom pomoći pri razumijevanju složenih okolnosti i procesa u suvremenom svijetu te razvoja vrijednosti, stavova, znanja i vještina koje će ljudima omogućiti da se uspješno nose s izazovima u međuovisnom svijetu.

Globalno obrazovanje pomaže učenicima shvatiti složene procese koji dovode do nasilja i sukoba na pojedinačnoj, kolektivnoj, državnoj i svjetskoj razini te osvijestiti načine na koji se navedeni sukobi mogu spriječiti ili riješiti. Promicanjem razumijevanja drugih kultura i uloge pojedinaca kao dinamičnih igrača za pravedniji i ravnopravniji svijet, cilj globalnog obrazovanja jest razviti stavove koji će pokrenuti konstruktivno i nenasilno rješavanje sukoba.

Cilj globalnog obrazovanja jest razviti zajednice učenja u kojima se učenike i odgojno-obrazovne djelatnike potiče na zajednički rad na globalnim pitanjima.

Cilj globalnog obrazovanja jest potaknuti i motivirati kako učenike tako i odgojno-obrazovne djelatnike na pristupanje globalnim pitanjima uporabom inovativnih nastavnih metoda.

Cilj globalnog obrazovanja jest postaviti izazov pred formalne i neformalne obrazovne programe i aktivnosti predstavljanjem vlastitih sadržaja i metodologije.

Cilj globalnog obrazovanja jest prihvatiti Drugost i međuovisnost te stvoriti uvjete u kojima se i Drugi mogu izraziti te na taj način izraditi modele ponašanja temeljene na solidarnosti.

Cilj globalnog obrazovanja jest pomoći učenicima u razvijanju alternativa pri donošenju odluka o vlastitom ili javnom životu i razmišljanja o posljedicama svojih odabira, čime se njeguje duh „globalne odgovornosti građana svijeta“.

Globalno obrazovanje promiče sudjelovanje u djelovanju. Drugim riječima, poziva odgojno-obrazovne djelatnike i učenike na aktivnu borbu za pravedniji i ravnopravniji svijet.

POGLAVLJE C

POJMOVI

Globalno obrazovanje je krovni pojam koji obuhvaća pedagoške koncepte vezane uz okolnosti koje vladaju u suvremenom svijetu. Dakle, ono je otvoreno, kontinuirano i višedimenzionalno poimanje pravovremenog općeg odgoja i obrazovanja. Osim toga, smatra se i kolektivnim holističkim odgovorom na povijesni izazov pružanja potpore aktivnom globalnom građanstvu u ostvarenju ili novom stvaranju drugačijeg svijeta, ravnopravnijeg, pravednijeg, mirnijeg i održivijeg svijeta temeljenog na solidarnosti.

Globalno obrazovanje omogućuje pojedincima razvoj **znanja, vještina, vrijednosti i stavova** potrebnih želimo li osigurati pravedan i održiv svijet u kojemu svatko ima pravo ostvariti svoj potencijal.

Kao što je već spomenuto u Poglavlju A, globalno obrazovanje ne bavi se samo različitim viđenjima globaliziranih tema i onime što o njima *poučavamo i učimo*. Bavi se i *načinom poučavanja i učenja te kontekstualnim uvjetima* u kojima se proces učenja i poučavanja odvija. Štoviše, nužno je jedinstvo sadržaja, forme i konteksta u kojemu se odvija proces učenja.

Ako je globalno obrazovanje poučavanje s ciljem promjene radi uspostave obrazovanja koje ne reproducira sustav, već zamišlja društvenu transformaciju i *otvara oči*⁴, očito je da se tradicionalna definicija sadržaja mora zamijeniti novim viđenjem koncepta.

Ovdje predloženi sadržaji globalnog obrazovanja ne proizlaze iz apstraktnih kategorija, već iz ljudskih potreba predstavljenih u iskazima pojedinaca.

⁴ Vidi Deklaraciju iz Maastrichta u Poglavlju A, stranica 9.

Tradicionalni pojam sadržaja zamijenile su:

- a. analiza zbivanja i razvoja događaja na mikro razini u neposrednoj stvarnosti,
- b. odabir specifičnih tema povezanih s tim zbivanjima,
- c. prepoznavanje poveznica s makro, svjetskom razinom i dijalogom koji se odvija između njih.

Stoga u procesu učenja globalnog obrazovanja učenici i odgojno-obrazovni djelatnici idu dublje, proučavaju korijene i uzroke zbivanja i razvoja događaja te razmjenjuju zamisli o mogućim rješenjima u okviru dinamičnih vježbi koje obuhvaćaju promatranje, analizu, promišljanje i razmjenu informacija, što stvara novih krug znanja i interesa.

Teme koje se tiču rodova, društvenih klasa te etničkih, društveno-gospodarskih i kulturalnih razlika u tom će se dijalogu pojaviti kao važna pitanja među ostalim predmetima i problemima o kojima se diskutira te postati dijelom rasprave o prijedlozima rješenja. U tom procesu znanje više nije gomilanje znanja, informacija i podataka o određenoj temi ili problemu. Znanje je svakodnevno znanje, odnosno vođenje računa o svim aspektima života i promišljanje na lokalnoj i globalnoj razini na povezan, međuovisan način kako bi vanjski svijet postao dijelom analize svakodnevnog života i na taj način iznova pokrenuo proces učenja⁵.

Sadržaj je, dakle, rezultat trajne međupoveznice između apstraktnog poznavanja teorije i konkretnog iskustva svakodnevnog života. Ako u procesu izgradnje toga sadržaja dođe do transformacije konkretnih oblika ponašanja u određenom kontekstu, to nazivamo praksom – fenomenom koji briše razliku između apstraktnog sadržaja i ponašanja u kontekstu⁶.

Sadržaji u globalnom obrazovanju služe kao most između problema u mikro kontekstu i globalnih pitanja (odnosno, problema u makro kontekstu) te prijelaz iz bliskog okružja (obitelj, susjedstvo, škola, grad) u šire okružje (svijet). Stoga je važno iste probleme i pitanja otkriti na svim ovim razinama s ciljem neprestanog istraživanja odnosa mikro i makro razine, što je jedan od najvažnijih metodoloških pristupa za shvaćanje globaliziranih tema⁷.

ZNANJA – PREDLOŽENA PODRUČJA SADRŽAJA

Globalno obrazovanje ne uvodi nove sadržaje, već obogaćuje pojmove i sadržaje postojećih predmeta i obrazovnih područja povezanih s globalnim razvojem šireći njihove dimenzije.

Znanje o procesu globalizacije i razvoju svjetskog društva

Globalno obrazovanje usredotočeno je na društvenu pravdu i održivi razvoj s ciljem omogućavanja jednakih prilika svima. Stoga sadržajna područja iz kojih globalno obrazovanje povlači teme objedinjuju ključna pitanja kao što su životni uvjeti na lokalnoj razini i u drugim dijelovima svijeta, multikulturalna društva, društveni, politički, gospodarski i kulturalni konteksti, strukturalno i izravno nasilje, međuovisnost regija, država i kontinenta te ograničeni prirodni izvori, informatičko društvo i mediji.

⁵ Vidi mikro/makro odnos u Poglavlju D, Metodologija, stranica 22.

⁶ Vidi Paulo Freire „Pedagogy of the Oppressed“. Ovaj pojam dodatno je obrazložen u Poglavlju 4.

⁷ Vidi Deklaraciju iz Maastrichta i ostale definicije globalnog obrazovanja u Poglavlju A, stranica 9.

Znanje o povijesti i filozofiji univerzalnog pojma čovječnosti

Globalno obrazovanje podrazumijeva poznavanje univerzalnih pojmova čovječnosti na područjima kao što su: ljudska prava, demokracija i dobro upravljanje, ekonomija, društvena pravda, poštena trgovina, ravnopravnost spolova, mir i transformacija sukoba, građanstvo, raznolikost, interkulturalni i međuvjerski dijalog, održivi razvoj, zdravlje i ravnopravan pristup znanstvenim i tehnološkim dostignućima.

Znanje o sličnostima i razlikama

Globalno obrazovanje poučava o sličnostima, ali i različitim stilovima života, kulturama, vjerama i generacijama. Ljudi sa svih strana svijeta imaju osjećaje, tužni su i sretni. Razumijemo li međusobne sličnosti i razlike, lakše ćemo poštivati raznolikost.

VJEŠTINE

Kritičko mišljenje i analiza

Globalno obrazovanje trebalo bi pomoći učenicima da problemima pristupe otvorena uma te da kritički promisle o njima i budu spremni promisliti o vlastitim mišljenjima uzimajući u obzir nove dokaze i racionalne argumente. Također bi trebali biti sposobni prepoznati i boriti se protiv predrasuda, indoktrinacije i propagande.

Promjena perspektive ili multiperspektivni pristup

Globalno obrazovanje učenicima bi trebalo omogućiti promjenu perspektive, odnosno sagledavanje situacija iz drugog kuta gledišta.

Prepoznavanje negativnih stereotipa i predrasuda

Globalno obrazovanje učenike bi trebalo osposobiti za prepoznavanje negativnih stereotipa i predrasuda te aktivno suprotstavljanje stereotipima i predrasudama.

Interkulturalne komunikacijske kompetencije

Globalno obrazovanje učenicima bi trebalo pomoći kod susreta s kulturalnom raznolikošću jezika i kodovima u svrhu postizanja međusobnog razumijevanja. U današnjim mozaičnim kulturama moramo prihvatiti ideju da svaka društveno-kulturalna skupina može doprinijeti obogaćenju života zajednice kroz razmjenu sastavnica identiteta, dijalog i uključenost svih članova multikulturalne zajednice.

Timski rad i suradnja

Globalno obrazovanje učenicima bi trebalo pomoći pri shvaćanju vrijednosti suradnje na zajedničkim zadacima te zajedničkog rada s drugim pojedincima i skupinama na ostvarenju zajedničkih ciljeva.

Empatija

Globalno obrazovanje učenike bi trebalo pripremiti na osjetljivost i razumijevanje stajališta i osjećaja drugih, posebno onih koji pripadaju drugačijoj skupini, kulturi ili narodu od vlastitih.

Dijalog

Globalno obrazovanje kod učenika bi trebalo razviti vještine sudjelovanja u dijalogu, kao što su aktivno slušanje, uvažavanje tuđeg mišljenja i konstruktivnu asertivnost.

Asertivnost

Globalno obrazovanje trebalo bi poučiti učenike kako s drugima komunicirati jasno i asertivno, to jest, ne na agresivan način kojim bi narušili tuđa prava, a ne ni pasivno, čime bi oslabjeli vlastita prava.

Suočavanje sa složenim, proturječnim i nesigurnim zbivanjima

Globalno obrazovanje trebalo bi pomoći učenicima u razumijevanju složenosti ovoga svijeta, osvještavanju proturječnosti i nesigurnosti te shvaćanju da ne postoje jednodimenzionalna rješenja složenih problema.

Rješavanje i transformacija sukoba

Globalno obrazovanje trebalo bi poučiti učenike da se suoče sa sukobima i rješavaju ih konstruktivno i sustavno.

Kreativnost

Globalno obrazovanje trebalo bi potaknuti maštu s ciljem promišljanja i rješavanja svjetskih problema na kreativan i zabavan način.

Istraživanje

Globalno obrazovanje trebalo bi poučiti učenike kako uporabom različitih izvora doći do znanja o pitanjima od svjetske važnosti.

Donošenje odluka

Globalno obrazovanje trebalo bi omogućiti učenicima sudjelovanje u procesu donošenja odluka i preuzimanje inicijative kroz demokratske procese.

Odnos prema medijima

Globalno obrazovanje trebalo bi razviti svijest o medijima i kritički pristup informacijama.

Odnos prema znanosti i modernoj tehnologiji

Globalno obrazovanje trebalo bi kod učenika razviti vještine potrebne za odgovornu uporabu dostignuća moderne znanosti i tehnologije.

VRIJEDNOSTI I STAVOVI

Suštinske vrijednosti alat su kojime odgojno-obrazovni djelatnici pojašnjavaju temeljna načela procesa učenja, koji ih vodi kroz odabir sadržaja, odabir i uporabu izvora informacija, osmišljavanje strategija poučavanja, učenja i vrednovanja te razvoj područja praktične intervencije za učenike.

Krajnja svrha globalnog obrazovanja jest razvoj vrijednosti na temelju znanja o svjetskim problemima i relevantnih vještina s ciljem izgradnje stavova za odgovorno globalno građanstvo na individualnoj i kolektivnoj razini. Te su vrijednosti sljedeće:

Samopouzdanje, samopoštovanje i poštivanje drugih

Globalno obrazovanje potiče učenike na razvoj smisla o vlastitoj vrijednosti i ponos svojim društvom, kulturom i obitelji. Također ih potiče na razvoj osjetljivosti prema vrijednostima drugih, osobito onih drugačijih od njih samih.

Društvena odgovornost

Globalno obrazovanje potiče učenike na razvoj solidarnosti i brige za društveno pravedniji, sigurniji i mirnodopski svijet na lokalnoj, državnoj i međunarodnoj razini.

Odgovornost prema okolišu

Globalno obrazovanje potiče učenike na brigu o prirodnoj ravnoteži na lokalnoj i svjetskoj razini.

Nepristranost

Globalno obrazovanje promiče kritički pristup različitim izvorima informacija, kulturama i događajima.

Vizionarsko razmišljanje

Globalno obrazovanje potiče učenike na razvoj raznolikih vizija boljeg svijeta obilježenog međusobnim uvažavanjem u vlastitoj zajednici, drugim zajednicama i svijetu u cjelini.

Proaktivno sudjelovanje u zajednici

Globalno obrazovanje jača osjećaj pripadnosti zajednici (lokalno-globalnoj) u kojoj svi poznaju i poštuju prava i odgovornosti pojedinca i društva, čime pojedinac postaje siguran u uzajamnu potporu te osjeća potrebu sudjelovanja u procesu donošenja zajedničkih odluka te se na taj način promiču načela pluralizma, nediskriminacije i društvene pravde.

Solidarnost

Globalno obrazovanje vodi ka aktivnoj solidarnosti oblikovanjem građana svijeta koji su svjesni svjetskih zbivanja i okolnosti te aktivno rade na postizanju održivijeg svijeta temeljenog na ljudskim pravima, dijalogu i suradnji.

POGLAVLJE D

METODOLOGIJA

METODOLOGIJA

Metodologija kao sustav načela i pravila koja prethode praksi i služe za analizu praktičnog djelovanja sustavno je proučavanje odnosa metoda i teorije u svim znanostima.

U raspravi na ovu temu važno je razlikovati metodologiju i metodu: metodologija kao srž epistemologije jest znanstveni temelj za razvoj metoda s ciljem formulacija osnova za stvaranje novih metoda ili za proučavanje i analizu postojećih. Metoda je pak planirani postupak kojom se regulira tijek radnji poduzetih s ciljem postizanja utvrđenih ciljeva u nekoj znanstvenoj grani.

Metodologija obrazovanja, osobito kada je riječ o globalnom obrazovanju, više je od puke rasprave o metodama poučavanja: metodologija je važan stup obrazovne politike. Metodologija je više od naputka kako poučavati i razvijati nastavne aktivnosti; ona obuhvaća sva pitanja o tome što obrazovanje uistinu jest. U tom smislu, sadržaj bilo koje odgojno-obrazovne aktivnosti mora biti izravno povezan s metodama koje će se u nekoj skupini učenika upotrebljavati u svrhu postizanja zadanih ciljeva odabrane aktivnosti. Ovaj osnovni iskaz postaje ključan prihvatimo li da je svaka aktivnost u svakoj skupini učenika u formalnom ili neformalnom obrazovanju primjena šireg ideološkog konteksta. Stoga metodološka pitanja moramo promatrati ne samo u odnosu prema određenim nastavnim aktivnostima, već kao okvir za trajni proces učenja usko povezan s glavnim ciljevima odgoja i obrazovanja u dinamičnoj interakciji s procesom vrednovanja.

Složimo li se da svaki oblik obrazovanja utječe na način razmišljanja neke osobe, njihovo ponašanje i život u cijelosti, dolazimo do zaključka da je uloga metodologije odgoja i obrazovanja bliska općenitoj raspravi o ulozi odgoja i obrazovanja u našim društvima.

TEMELJI ZA METODOLOGIJU GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Na samom početku razmatranja o temeljima metodologije globalnog obrazovanja moramo se vratiti na osnovne pojmove objašnjene u Deklaraciji o globalnom obrazovanju iz Maastrichta.

“Globalno obrazovanje je obrazovanje koje otvara oči i umove prema realnostima ovoga globaliziranog svijeta.”

Metodologija globalnog obrazovanja mora biti neraskidivo povezana sa svjetskom realnošću. To znači da se ona prije svega zasniva na okolnostima, kontekstima i potrebama naših nastavnih skupina, zatim na stvarnim okolnostima koje vladaju u lokalnom društvu koje okružuje spomenutu skupinu te na realnim okolnostima u globalnom društvu koje utječu na našu lokalnu stvarnost te na njihovim međusobnim poveznicama. Sve to zahtijeva pojašnjenje svih pojmova kojima ćemo se baviti, a nakon toga i uporabu širokog spektra materijala prilagođenih različitim sposobnostima i obilježjima skupine učenika (primjerice dob, poznavanje jezika, kulturalni temelj i fizičke sposobnosti) u uskoj vezi sa stilovima učenja.

Ciljevi i pojedinačni koraci nastavnih aktivnosti moraju biti jasni i razumljivi svima kako bi svi mogli ravnopravno sudjelovati, ali i u svrhu postizanja zajedničkog shvaćanja okolnosti u svijetu i načina na koji su one međusobno povezane.

Primjeri pitanja pomažu nam u razmatranju nastavnog procesa korak po korak:

- *Tko su osobe u ovoj skupini (odgojno-obrazovni djelatnici i učenici)?*
- *Odakle dolaze (kulturalna pozadina i sl.)?*
- *Kako se njihov kulturalni identitet (ili identiteti) doživljava u skupini i društvu u kojemu žive?*
- *Zašto su ovdje?*
- *Kako se osjećaju unutar ove skupine?*
- *Kako se ponašaju jedni prema drugima?*
- *Kako reagiraju na ponašanje nastavnika?*
- *Kako se nastavnik osjeća i kako reagira na ponašanje učenika pojedinačno i u skupini?*

Razumijevanje nastavne skupine neizostavan je uvjet za sve nastavnike, posebice kada se bave pitanjima globalnog obrazovanja.

Imajući u vidu da u našem globaliziranom svijetu ne postoji zajednički ni individualni kulturalni identitet koji je statičan, razumjeti osobe u nastavnoj skupini od ključne je važnosti.

Jasno utvrđivanje područja znanja kojim ćemo se baviti prema potrebama nastavne skupine također je iznimno važno.

Ne treba zanemariti ni način na koji ćemo obrađivati teme i stvoriti odgovarajuću atmosferu za učenje, graditi komunikacijske mostove i povjerenje te poticajno, sigurno i ugodno mjesto za učenje *od drugih i s drugima*, gdje će se svi osjećati samopouzdana i imati osjećaj pripadnosti.

Kako mi, kao odgojno-obrazovni djelatnici, postizemo ovaj cilj? Koji postupak slijediti?

Odgovor se opet nalazi u pitanju. *Je li moguće razumjeti svaku pojedinu osobu te njegov ili njezin način života unijeti u skupinu uporabom **jedne** metode, **jedne** aktivnosti i **jednog** alata?*

Odgovor počiva u **raznolikim**, privlačnim, zajedničkim, kreativnim i fleksibilnim aktivnostima u koje su uključeni svi učenici te koje poštuju njihove želje, osobnosti, život, kulturalni temelj i dostojanstvo.

Globalno obrazovanje nadahnjuje osobe na stvaranje svijeta u kojemu vladaju pravda, jednakost i ljudska prava.

Kada raspravljamo o temeljnim pojmovima pravde, jednakosti i ljudskih prava, potrebne su nam metode koje vode prema kritičkom promišljanju i analizi – postupci istraživanja, aktivnosti temeljene na istrazi, proučavanju i ispitivanju. Istodobno sadržaj nastavne aktivnosti mora biti povezan sa svakodnevnim životom učenika, stvarnim situacijama i ljudskim iskustvima kako bi se podigla svijest učenika o nepravdi i nejednakosti. Usto je važno i prepoznati te proučiti pravedna djela, primjere jednakosti i poštivanja ljudskih prava u svakodnevnom životu s ciljem razmatranja konteksta koji dopušta ili omogućuje navedene vrijednosti u našim društvima.

Neupitno je da je u nastavnom procesu potreban istinski demokratski dijalog svih uključenih kako bi se održao trajan proces kritičkog i kreativnog istraživanja svijeta u svrhu podrške pri izgradnji kolektivnog znanja i razumijevanja svijeta u kojemu živimo. Pritom je nužna integracija svih sastavnica danih vrijednosnih sustava i sustava moći te rasprava o međuovisnosti naših pojedinačnih osobnih stvarnosti.

Holistički pristup teži ostvarenju izravnih i posrednih odnosa između oblika moći, nasilja i nepravde na svim razinama, kao i vrijednosti, ponašanja i ključnih uvjeta za borbu protiv njih. Pomak s neukosti i ravnodušnosti na znanje i svijest o globalnim problemima rezultat je procesa učenja u kojemu je osobno povezano s kolektivnim te lokalni kontekst s globalnim. Pomak sa znanja i svijesti na djelovanje s ciljem *stvaranja svijeta u kojem vladaju pravda, jednakosti i ljudska prava* rezultat je procesa učenja koji teži razvoju kritičke moći i njeguje sposobnosti učenika da sudjeluju u kolektivnom procesu donošenja odluka te transformativnim aktivnostima na lokalnoj razini koje vode u tom pravcu.

Jednako je važno povezati teoretsko znanje s društvenom stvarnošću prošlosti i sadašnjosti kako bi se shvatila temeljna načela povijesnih procesa, da bi se razumjelo kako i zašto je čovječanstvo stiglo do trenutne složene situacije na lokalnoj i globalnoj razini te da bi se u konačnosti mogle razviti pozitivne vizije budućnosti.

METODOLOŠKI PRISTUPI U GLOBALNOM OBRAZOVANJU

Suradničko učenje

Kod suradničkog učenja postoji pozitivna međuovisnost između nastojanja pojedinih sudionika da uče. Oni teže uzajamnoj potpori tako da svaki član skupine ima koristi od nastojanja ostalih. Postoji i pozitivna međuovisnost između posvećenosti učenika zajedničkom radu - ova metoda omogućuje učenje kroz interakciju, jača komunikacijske vještine sudionika i njihovo samopouzdanje.

Učenje temeljeno na rješavanju problema

Metodologije koje se temelje na rješavanju problema potiču osobe na postavljanje pitanja i odgovaranja na njih, pri čemu se koristi prirodna znatiželja o određenim događajima ili temama. Sudionike se poziva na promišljanje pitanja koja nemaju apsolutne odgovore i jednostavna rješenja te koja odražavaju složene životne situacije iz stvarnog svijeta. Učenje temeljeno na rješavanju problema otvara put prema aktivnom pristupu nastavnom procesu koji je usmjeren na sam zadatak i kontroliran od strane učenika.

Učenje temeljeno na dijalogu

Dijalog omogućuje verbalnu interakciju učenika s ciljem poticanja razmjene ideja. Služi kao most među ljudima i gradi blagonaklon prostor za razvoj misli, refleksija i prijedloga čak i kada su oni različiti ili suprotstavljeni. Dijalog doprinosi razvoju komunikacije i vještine slušanja te stoga promiče razumijevanje različitih pitanja ili točaka gledišta. Jedna je od najvažnijih metoda u globalnom obrazovanju.

KRITERIJI ZA ODABIR I EVALUACIJU METODA GLOBALNOG OBRAZOVANJA

METODE GLOBALNOG OBRAZOVANJA MORAJU BITI:		METODE GLOBALNOG OBRAZOVANJA:	
<ul style="list-style-type: none"> • zanimljive • privlačne • motivirajuće • izazovne • temeljene na sudjelovanju • suradničke • realistične ali optimistične • obećavajuće 	<ul style="list-style-type: none"> • misaone • prilagođene različitim osobama • raznolike i varijabilne • usmjerene na učenika • kreativne • Interaktivne • demokratske • dinamične 	<ul style="list-style-type: none"> • temeljene na pouzdanim izvorima • u skladu sa sadržajima globalnog obrazovanja • ne „poučavaju“, već educiraju • podižu svijest • promiču dijalog • jačaju osjećaj pripadnosti • ističu odgovornost svakog pojedinca • uključuju sve 	<ul style="list-style-type: none"> • poštuju učenika • temelje se na ljudskim vrijednostima • razvijaju kritičko mišljenje • povezuju lokalno s globalnim • potiču djelovanje • povezuju sadržaje s praksom • temeljene su na mikro i makro razini • promiču ljudske vrijednosti

VAŽNE STAVKE U PRIMJENI GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Sljedeće stavke smatraju se važnima u formalnom i neformalnom globalnom obrazovanju.

Definiranje i razumijevanje nastavne skupine:

Kao u svim oblicima obrazovanja, razmišljanja o situaciji i sredini iz koje dolazi nastavna skupina od iznimne su važnosti; u globalnom obrazovanju još više. Dob, broj učenika, društvena i kulturalna raznolikost u odnosu prema odabranim temama, predviđenom vremenu, materijalima i dostupnom prostoru moraju se uzeti u obzir pri osmišljanju programa globalnog obrazovanja i odabira odgovarajućih metoda. Primarni je element polazište iz konteksta učenika i utvrđivanje njihovih potreba kroz suradnički pristup. Navedeno je osobito važno pri osmišljanju programa globalnog obrazovanja kada nema propisanog kurikuluma. Najučestalije metode utvrđivanja tih potreba, na temelju kojih se grade teme i aktivnosti obrazovnih programa, jesu relevantne diskusije i upitnici.

Odabir odgovarajućeg nastavnog okružja:

Nastavno okružje usmjereno na učenika temelji se na načelima demokratskog, sudioničkog, suradničkog i iskustvenog učenja. U takvom interaktivnom okružju, kroz cijeli odgojno-obrazovni proces cijene se kritičko mišljenje, demokratski dijalog i holistički pristup.

U GLOBALNOM OBRAZOVANJU NASTAVNO OKRUŽJE MORA BITI:	NASTAVNO OKRUŽJE U GLOBALNOM OBRAZOVANJU:
<ul style="list-style-type: none"> • demokratsko i dijaloško • sudioničko • brižno i puno razumijevanja • ugodno i puno nade • poticajno i nadahnjujuće 	<ul style="list-style-type: none"> • jača samopouzdanje • podržava uzajamno razumijevanje i povjerenje • potiče učenje jedni od drugih • služi kao mikrokozmos svijeta

Pojmovni aspekt:

Glavni pojmovi vezani uz globalna pitanja kojima se bavimo moraju se na odgovarajući način obraditi jer oni tvore temelj na kojemu se zasniva interaktivno učenje.

Razvoj kritičkog mišljenja:

Kritičko mišljenje razvija se kroz različite korake i razine učenja. Učenici prvo moraju prepoznati okolnosti iz stvarnog svijeta koji ih okružuje da bi zatim postali svjesni globalnog društva te razvili vrijednosti koje se odnose na prava svakog pojedinca na dostojanstven život. Tek nakon toga mogu kroz analizu i sintezu shvatiti ta pitanja. Prijenos situacija u vlastito neposredno okružje i svakodnevni život ključno je za shvaćanje problema.

Analiza situacije, odnosno rastavljanje na sastavne dijelove otvara vrata prema pitanjima koja počinju riječima *što* i *zašto* umjesto odgovorima, dijalogu temeljenom na argumentima i otvorenosti prema različitostima. Sintezom objedinjujemo i slažemo različite djeliće svjetske slagalice te je stoga ona važan korak prema shvaćanju političke, društvene, gospodarske i kulturalne dimenzije bilo koje situacije, kao i međuovisnosti okolnosti u kojima žive različiti ljudi te razvijanja osjećaja odgovornosti.

Primjenom informacija i znanja na nove situacije, kroz aktivno sudjelovanje otvaramo oči prema viđenju nekog boljeg svijeta. Vrednovanjem znanja na temelju jasno određenih kriterija povezanih s rezultatima analize i sinteze razvijamo stavove i vještine potrebne građaninu svijeta kojega odlikuje kritički um.

Poticanje znatiželje vrlo je važna pretpostavka za razvoj kritičkog mišljenja. Ono se uglavnom provodi kroz potragu za pravim pitanjima umjesto pravim odgovorima, koja ne postoje u svijetu prepunom složenih problema koji se opisuje i kao svijet prepun nesigurnosti.

Poticanje kreativnosti također je vrlo važna pretpostavka za razvoj različitih viđenja problema i situacije te vizije o mogućnosti održivog svijeta u kojemu vlada mir.

Mikro-makro pristup

Glavni oblici:

- *Od lokalnoga prema globalnome*, odnosno od zagađenja ili siromaštva u vlastitom području idemo prema globalnoj dimenziji problema, nakon čega se vraćamo na lokalnu razinu (glokalizacija).
- *Od osobnoga prema kolektivnome*, to jest od osobnih priča i iskustava koje predstavljaju sami sudionici u multikulturalnom programu globalnog obrazovanja idemo prema suočavanju s kolektivnim problemom migracija.
- *Od emocionalnoga prema racionalnome*, odnosno od osjećaja potaknutih na razini pojedinca nakon ispričanih svjedočanstava o migraciji, bavimo se istraživanjem općih aspekata problema migracije.

Interdisciplinarni pristup:

Globalna pitanja mogu se obrađivati u bilo kojem od predmeta ili dijelova kurikuluma, bilo formalnom ili neformalnom. Povezivanje specifičnih znanja s općim znanjem te podataka iz raznih znanstvenih grana omogućuje nam multiperspektivni pristup koji je potreban radi percepcije znanja kao objedinjenog sustava u svrhu razumijevanja samoga sebe, ali i drugih u složenom i međuovisnom svijetu u kojemu se okolnosti naših života mogu uzajamno nadovezivati, no isto tako i biti proturječne. Pomak od kulture individualizma prema kulturi partnerstva pretpostavlja transformaciju osobnih kriterija jedne istine u kolektivne kriterije višestrukih stvarnosti.

Tri vremenske dimenzije:

Kod bavljenja globalnim pitanjima, vrlo je važno uzeti u obzir sve tri dimenzije. Primjerice, u početku nagonski razmatramo kako se problem *trenutno* doima. Međutim, moramo sagledati i *prošlost* problema te istražiti mogućnosti za *budućnost*. Shematski to prikazujemo ovako:

Povijesni aspekt znanja:

Važno je prepoznati značaj povijesnog aspekta i ograničenja individualnih i društvenih procesa, različitih stupnjeva razvoja nekog fenomena, početak i propadanje, granice i moguće gašenje ili razaranje nekog sustava (ekološkog, društvenog, gospodarskog, političkog) radi boljeg shvaćanja situacije.

Bavljenje kontroverzama:

Globalni problemi očekivano su kontroverzni. Stoga pri bavljenju takvim pitanjima kontroverze ne bi trebalo izbjegavati, već se s njima suočiti na uravnotežen način, sa sintezom različitih gledišta kao krajnjim ciljem. Naravno, ta sinteza nije uvijek moguća. Primjerice, vjerska pitanja mogu biti vrlo sporna, a katkad u demokratskoj debati nije moguće doći do zaključka. Međutim, i takva rasprava ima svoju pouku. U gore spomenutom primjeru povući će se pitanje poštivanja drugačijih kultura. I svi u skupini shvatit će da živimo u svijetu koji se ubrzano mijenja, u kojemu moramo neprestano preispitivati svoja vjerovanja, uvjerenja i stavove.

Suočavanje s pitanjima nacionalnog ili kulturalnog identiteta:

Navedena pitanja obično se odnose na migraciju, ksenofobiju, stereotype i ljudska prava te stoga mogu biti vrlo sporna, zbog čega im je potreban promišljen i osjetljiv pristup. Premda globalno obrazovanje podrazumijeva otpor prema postojećem stanju stvari, ni u kojem ga slučaju ne bismo smjeli smatrati prijetnjom, već pozitivnim izazovom koji može obogatiti i proširiti nacionalni i kulturalni identitet.

Uvođenje elementa promjene:

Trajnost promjene pa time i nesigurnost i nestabilnost obilježavaju naš svijet. Globalno obrazovanje stoga bi trebalo pripremiti učenike na suočavanje s takvom stvarnošću te na pozitivnu i konstruktivnu prilagodbu. To podrazumijeva pronalaženje novih načina postizanja ravnoteže između stabilnosti i mijene. U tu svrhu potreban je holistički pristup koji povezuje različite dimenzije pojedinca (fizičku, intelektualnu, emocionalnu i duhovnu) s različitim dimenzijama njegova okružja (prirodnom, društvenom, kulturalnom, gospodarskom i političkom).

Poticanje optimizma i užitka u radu:

Globalno obrazovanje optimistično je i puno nade. U suvremenom svijetu mnoštvo je „proroka“ koji poput Kasandre predviđaju smak svijeta. Kako se nositi s pesimizmom? Jedan od načina jest naglašavati vjeru u ljudsku narav. Vratimo se nekoliko generacija u prošlost i uvidjet ćemo koliki je napredak postignut, primjerice u socijalnim pitanjima ili širenju obzora, sve s ciljem poticanja pozitivnijeg gledišta. Globalno obrazovanje također mora biti užitak, što je usko povezano s optimizmom. Humor znatno pomaže u ostvarenju vesele radne atmosfere. Koristite aktivne i zabavne metode koje će imati drastičan učinak na razvoj globalnih vještina i vrijednosti te ponukati aktivno djelovanje.

Rad na temelju osobnog iskustva ili simulacija:

Osobna iskustva ili simulacija stvarnih iskustava oblik su iskustvenog učenja. Prema pedagoškim teorijama, „pojedinci najuspješnije uče kroz vlastito iskustvo u situacijama koje uključuju spoznaju, osjećaje i djelovanje“. Simulacijske aktivnosti u sklopu globalnog obrazovanja možda će potaknuti snažne osjećaje s kojima se nije jednostavno nositi. Upravo zato nastavnik mora biti spreman nositi se sa snažnim osjećajima te dobro poznavati i razumjeti svakog pojedinca u skupini. Emocionalne aktivnosti, dakle, moraju se koristiti vrlo pažljivo, prema točno određenom rasporedu, kao uvod u aktivnosti ili kao dio cjelovitog programa. U suprotnom, previše emocija moglo

bi udaljiti rad u skupini od razumnog promišljanja problema. Metode najučinkovitije za globalno obrazovanje jesu one koje omogućuju i iskustveno razmatranje i promišljanje te pronalaze savršenu ravnotežu između spoznaje, osjećaja i djelovanja.

Poticanje aktivnog sudjelovanja:

Vrlo je važno za promjenu vrijednosti i stavova. Sami učenici mogu osmisliti aktivnosti za neku skupinu učenika ili lokalnu zajednicu na temelju vlastitih potreba i evaluacije stvarnih okolnosti. Sudionici mogu pokušati predložiti rješenja ili čak zajedničkim snagama poduzeti korake za promicanje transformacije svojega okruženja na mikro razini (učionica, škola, zajednica, selo, i tako dalje), primjerice povezivanjem formalnog obrazovanja s programima nevladinih organizacija. Kroz te procese učenici će uvidjeti koliko sudjelovanje i sposobnost reakcije na postojeće potrebe može unaprijediti kvalitetu života u zajednici, što će, nadamo se, dovesti do cjeloživotne posvećenosti radu na općem boljitku i građanskom djelovanju.

Umrežavanje naroda:

Prilikom primjene načela globalnog obrazovanja, stvaranje veza s drugim zemljama, kulturama i društvima vrlo je važno. Te veze znak su vidljive i opipljive solidarnosti skupina koje zajednički rade na ostvarenju cilja. Primjerice, mogu pomoći ljudima u razvijenim regijama da nauče cijeniti seoski život u odnosu na život u gradu i ljudima u nerazvijenim zemljama pomoći da shvate da nisu svi građani razvijenih zemalja rođeni u bogatstvu. S druge strane, migranata iz raznoraznih država ima posvuda, a njihovim uključivanjem u odgojno-obrazovni proces uvodimo drugačije glasove, čime aktivno iskazujemo međuovisnost i potrebu za solidarnošću.

Uporaba višestrukih izvora:

Nastavnici koji se bave globalnim obrazovanjem trebali bi koristiti širok raspon izvora i materijala prema zatečenim okolnostima u nastavnom okruženju (gdje, kada, tko, što te prema sadržaju i kontekstu programa). Često objektivne poteškoće utječu na mogućnost odabira izvora, no globalni nastavnici moraju biti fleksibilni i prilagoditi aktivnosti postojećim izvorima i trenutnim aktivnostima. Kod globalnog obrazovanja nije važan alat, nego način njegove uporabe.

Uporaba medija:

Primanje informacija putem medija (tisak, televizija, internet) dio je naše svakodnevice. Globalno obrazovanje kroz medije ujedno je i sredstvo i cilj – sredstvo je zbog goleme količine i raznolikosti informacija koje dolaze iz raznih izvora koji se međusobno nadopunjuju, a cilj zato što je učenje o svijetu putem masovnih medija najbolji način razvijanja svijesti o samim medijima, što je neupitno nužna vještina za bilo kojeg građanina suvremenog svijeta.

Razumijevanje medija je cilj globalnog obrazovanja: Medijsko obrazovanje izravno je povezano s globalnim obrazovanjem jer njeguje kritičko mišljenje kroz kritički pristup određenim izvorima informacija (objektivnim ili subjektivnim, ideološkim ili kulturalnim) putem dešifriranja znakova i simbola prenesenih informacija (odabir riječi, slika, zvukova i sl.) te putem analize, razlikovanja i usporedbe nekog događaja i stvarne situacije u odnosu na mišljenje ili komentar. Medijsko obrazovanje podržava globalno obrazovanje jer je ono povezano s različitim predmetima u sklopu formalnog i neformalnog programa. Nezaobilazan uvjet za uporabu medija u bilo kojem nastavnom predmetu jest razlikovanje informacija od znanja.

Korištenje medija kao izvora u globalnom obrazovanju: Korištenje informacija iz medija u nastavnom procesu može biti iznimno zanimljivo na mikro razini; saznanja o mikrokozmosu u neposrednom okruženju nastavne skupine, shvaćanje kako lokalna zajednica reagira na okolnosti u svijetu i analiza kako ljudi oko nas doživljavaju informacije o svjetskom kontekstu. Također je to izvor informacija na makro razini koji predstavlja izazov u vidu spoznaje o međuovisnosti svijeta u kojem živimo. U globalnom obrazovanju nastavnik koji koristi medije potaknut će učenike da postanu svjesni problema u svijetu, da postanu kritički primatelji informacija predstavljenih u bilo kojem obliku, na dekonstrukciju stereotipa, na razvoj kulture uzajamnog razumijevanja i da postanu aktivni građani. Učenici koji koriste medije u nastavnom procesu globalnog obrazovanja time postaju aktivni istraživači informacija i voljni sudionici procesa otkrivanja znanja.

Uporaba medija kao sredstvo za djelovanje globalnih građana: Uporaba medija izazov je ne samo u pogledu primanja već i širenja informacija od skupine prema lokalnoj ili globalnoj zajednici ako skupina prenese nastavnu aktivnost u stvarni život ili virtualni prostor. Mediji se mogu upotrijebiti za podizanje svijesti ili omogućavanje javnog prostora nekom pojedincu ili zajedničkom djelovanju od općeg interesa (primjerice, akcije iskaza solidarnosti ili suradnje za boljitak zajednice, prosvjedi protiv kršenja prava, multikulturalna događanja, aktivnosti za održivost).

Dinamičan proces:

Aktivnosti globalnog obrazovanja odvijaju se prema ustaljenom postupku neprekidne pripreme, djelovanja i promišljanja. Svi sudionici u ovom obliku obrazovanja provodit će procjene potreba, osmišljati prijedloge, izrađivati akcijske planove i razmišljati o rezultatima svojega djelovanja te ih dijeliti sa svojom vršnjačkom skupinom. Interna evaluacija važan je dio ovoga procesa koja se temelji na promišljanju i povezana je s ciljevima pojedinih aktivnosti. Rezultati evaluacije mogu poslužiti kao početna točka za preinaku aktivnosti ili projekta, za nova gledišta i planove. Globalno obrazovanje nije statički postupak koji se ponavlja, već trajan i dinamičan proces promišljanja i djelovanja, odnosno praktičnog rada.

METODE ZA PRIMJENU GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Globalno obrazovanje, njegov širok raspon tema i dinamičke težnje uistinu pružaju mnoštvo prilika za iskušavanje raznoraznih metoda u praksi, od, recimo to tako, „klasičnih“ do „inovativnih“. Odgojno-obrazovni djelatnici moraju imati na umu da je metoda nastavni pristup, neposredno povezan s ciljevima te u skladnoj i dinamičnoj interakciji sa sadržajima svake teme i aktivnosti. Nadalje, prvenstvo se ne daje stjecanju znanja, nego procesu kojim učenici uče kako učiti.

Kod globalnog obrazovanja važno je u svakom slučaju koristiti gore predstavljene metodološke prijedloge. Već samo okruženje usmjereno na učenika isključuje mogućnost uporabe „klasične“ metode dugog predavanja koje se diktira pasivnim učenicima, čak i ako se u takvom predavanju koristi moderna tehnologija. Slično tomu, radni listići nisu učinkoviti temelje li se na dugom i suhoparnom znanstvenom tekstu za kojim slijedi niz „akademskih“ pitanja koja traže zasebne odgovore. S druge strane, priče (ispriповijedane ili u obliku stripa) ili crtani filmovi popraćeni zanimljivim pitanjima bolje će motivirati učenike na potragu za odgovorima u skupinama te na raspravu o različitim stranama nekoga globalnog pitanja u sudioničkom, suradničkom, iskustvenom i prije svega demokratskom nastavnom okruženju.

Na toj osnovi, pozdravlja se sve što je interaktivno: uvodne aktivnosti koje probijaju led, aktivnosti koje podižu energiju, simulacijske aktivnosti i igre, igranje uloga, „oluja ideja“, vježbe rješavanje problema, debate, grupne diskusije, paneli ili okrugli stolovi, vježbe u paru ili skupini, razmjena iskustava, istraživanja i prezentacije, studentski posjeti, participativni oblici umjetnosti, studije slučaja, umjetničke aktivnosti koje uključuju glazbu i/ili ples te aktivnosti temeljene na pričama ili vizualnim umjetnostima/ikonografiji (fotografije, filmovi, kolaži, stripovi, crteži i tako dalje). Metode ove vrste brojne su i nastavnicima dobro poznate. Danas postoji velik broj tiskanih ili elektroničkih materijala koji su dostupni zahvaljujući europskim i međunarodnim organizacijama, u kojima su opisani konkretni primjeri i zamisli za primjenu navedenih metoda⁸.

U svima njima glavna je poruka samo jedna, a to je da bi mjesto u kojemu se izvodi globalno obrazovanje trebalo nalikovati košnici u kojoj svaka pčela ima svoju ulogu u ostvarenju zajedničkog cilja, s jednom vrlo bitnom razlikom: nastavnik nije autokratski vladar!

Podrazumijeva se da pri neformalnom obrazovanju, kada je riječ o skupinama mladih ili mlađih skupina odraslih, treba paziti da je nastavnik više u ulozi dirigenta orkestra u kojemu zajedno s glazbenicima demokratski odlučuje o pojedinostima programa, kao i individualnim i kolektivnim ulogama u svrhu postizanja skladne simfonije!

NASTAVNICI, UČENICI I OBRAZOVNI DJELATNICI SUOČAVAJU SE S NOVIM METODAMA

S obzirom na to da nastavnici djeluju ne samo kao sudionici odgojno-obrazovnog sustava nego i kao pojedinci i članovi društva u procesu stalne mijene, inovativne metode u obrazovanju često se doimaju kao rezultat postupka od dna prema vrhu. Zvanje nastavnika, osobito nastavnika u području globalnog obrazovanja, zahtijeva od vas da neprestano razvijate svoje metode sukladno svojem znanju, vještinama, obrazovanju, osobnosti, samopouzdanju, zamislama i motivaciji. Kao rezultat samoevaluacije povezane s kritičkim pristupom konvencionalnim metodama koje se koriste u obrazovanju ili zbog ljudske potrebe za razvojem i osobnim rastom, mnogi nastavnici traže nove metode koje odgovaraju na izazove današnjice. Katkad i sami učenici zahtijevaju nove i inovativne metode te su kritični prema tradicionalnima. No vrlo često, bar u sklopu formalnog obrazovanja, nastavnici koji kroz programe usavršavanja koje provode institucije odgojno-obrazovnog sustava traže nove metode ustvari samo traže nove alate. Nerijetko te institucije osiguraju nove alate ili opremu misleći da će već sama njihova uporaba promijeniti metodologiju i utjecati na „uspješnost“ nastave, bez pomnijeg razmišljanja o skladu između alata, metoda, ciljeva i sadržaja (što, zašto, kako). Upravo zato pojašnjavanje uloge i važnosti inovativnih metoda, sa ili bez novih alata ili opreme, predstavlja još jedan izazov za globalno obrazovanje.

⁸ Vidi internetsku stranicu Centra Sjever-Jug: www.nscentre.org, poveznica *obrazovanje*

PREPORUČENE VJEŽBE

a. Projektni rad

Rad na zajedničkoj globalnoj temi ili nekim njezinim aspektima vrlo je kreativan zadatak za učenike bilo u formalnom ili neformalnom sektoru. Takav rad može sadržavati elemente kao što su informativni tekstovi, pjesme ili proza, fotografije, crteži, grafike, stripovi, crtani filmovi, izvanci iz novina ili časopisa, kolaži, razredne novine, glazba, igrokazi ili čak prikazivanje audiovizualnih programa ili CD-ROM-a. Čak i ako se projekt izvodi individualno, morao bi imati i kolektivnu dimenziju u obliku završne prezentacije, rasprave i evaluacije koju će dati razredni odjel. Međutim, bolje bi bilo dobiti rezultat rada u skupini gdje sudionici mogu doprinijeti gore navedenim elementima u skladu s vlastitim interesima i talentima. Terenski rad također se preporučuje, a kad je god moguće, trebao bi izvirati iz lokalnih situacija. Krajnji rezultat može biti izložba projekta na mjestu gdje je izvođen ili na razini lokalne zajednice.

Sjajna prilika za ovakve projekte pruža se tijekom Tjedna globalnog obrazovanja – godišnjeg događanja koji pokreće i koordinira Centar Sjever-Jug Vijeća Europe⁹.

b. Metoda poveznica sa svijetom

Ova metoda može poslužiti kao polazišna točka za prethodnu. Kao što je općenito opisano gore, uvođenje svjetske stvarnosti u učionicu (ili neki drugi nastavni prostor) radi aktivne suradnje od ključne je važnosti za programe globalnog obrazovanja, kako u formalnom, tako i u neformalnom sektoru.

Navedeno se može provesti na brojne načine:

- uvođenjem osoba iz drugih zemalja u odgojno-obrazovni proces ili posjet drugim zemljama kada je to moguće izvesti sa skupinom učenika;
- stvaranjem veza i umrežavanjem s ljudima iz različitih dijelova svijeta putem prepiske ili elektroničkom poštom;
- ugošćivanjem posjetitelja iz drugih država, primjerice migranata koji žive u vašoj zemlji u učionici ili zbornici škole ili nekom drugom prostoru u kojemu se održavaju neformalni programi globalnog obrazovanja;
- organizacijom multikulturalnih događanja, festivala, izložbi i ostalih aktivnosti u školi ili javnim prostorima u koje su uključene osobe iz različitih kultura, kao i različiti glazbeni stilovi, ples, kazališne izvedbe i hrana;
- dovođenjem učenika u područja u kojima obitavaju potrebiti kako bi iskusili tu situaciju i, ako je to moguće, suradnjom na rješavanju lokalnih problema;
- uključivanjem učenika u aktivnosti koje za cilj imaju pomaganje potrebitima ili volontiranje potaknuto od strane nevladinih organizacija, osobito u sklopu formalnog obrazovanja;
- organiziranjem sastanaka nastavnika, učenika i roditeljima radi učenja o multikulturalnim temama.

⁹ Vidi internetsku stranicu Centra Sjever-Jug: www.nscentre.org, poveznica obrazovanje

c. Partnerstva sa školama iz inozemstva

Ova vježba dopuna je prethodne. Postoje stotine bilateralnih veza između škola Sjevera i Juga te Istoka i Zapada. Nekoliko međunarodnih organizacija za spajanje škola trenutno provodi postupak uspostave trokuta, a u konačnici i mreža među školama te nudi popis korisnih internetskih stranica, ideja, pisanih iskustava i izvješća. U većini europskih država postoje nacionalne agencije ili nevladine organizacije koje pružaju podršku školama zainteresiranima za partnerstva sa školama iz inozemstva. Partnerstvo škola Sjever-Jug nudi višestruke mogućnosti za globalno obrazovanje.

S našeg gledišta, ovakva partnerstva omogućuju:

- *bolje razumijevanje globalne međuovisnosti kroz neposredan kontakt između učenika i nastavnika u partnerskim zemljama i školama;*
- *nadilaženje uzajamnih stereotipa i predrasuda;*
- *jačanje motivacije učenika i nastavnika;*
- *novu kulturu učenja i poučavanja, primjerice međupredmetnim korelacijama;*
- *daljnji razvoj glavnih kompetencija za sve uključene u proces, a koji se tiču primjerice, moderne komunikacijske tehnologije, vođenja projekta, vještina komunikacije na stranom jeziku te međunarodne komunikacije učenika i nastavnika.*

Metodološki gledano, partnerstva Sjever-Jug nude brojne mogućnosti za konkretne aktivnosti u učionici:

- *dopisivanje (putem pisama ili elektronskom poštom);*
- *osmišljavanje i uporabu interaktivnih internetskih stranica (forume za rasprave i čavrljanja);*
- *razmjenu rezultata projektnog rada s partnerskim školama;*
- *poziv stručnjaku iz države u kojoj se nalazi vaša škola-partner, a koji živi u vašem selu ili gradu da dođe u učionicu kako bi učenici doznali više o zemlji partneru;*
- *planiranje uzajamnih posjeta.*

d. Debatna natjecanja

Debatna natjecanja vrlo su privlačna metoda kojom učenici u sklopu formalnog ili neformalnog obrazovanja podižu svijest o suvremenim temama globalnog obrazovanja. Mogu se organizirati na školskoj, lokalnoj, državnoj i međunarodnoj razini ovisno o raspoloživim sredstvima.

Ciljevi natjecanja:

- *razviti vještine javnoga govorenja i argumentacije na osnovi kritičkog promišljanja;*
- *pojačati osjetljivost učenika na suvremena pitanja i navesti ih na postavljanje pitanja kroz istraživanje spornih tema;*
- *njegovati kritičko razmišljanje;*
- *postati kritički primatelji poruka i razviti kritički otpor prema manipulaciji.*

Kriteriji vrednovanja:

- *sadržaj (uvjerljivost, argumenti, razina izražavanja)*
- *opća pojavnost (glas, držanje, geste, izražajnost)*
- *vrijeme (držati se vremenskih ograničenja)*

Opći komentar: Najvažnije u ovoj vrsti natjecanja nije pobijediti, već sudjelovati. Sudionici moraju biti svjesni da uspjeh počiva već u samom putovanju, a ne odredištu. Ovim putovanjem oni stječu iskustva i znanja zahvaljujući kojima će postati prosvjetljeni građani svijeta.

e. Participativne umjetnosti

Participativne umjetnosti imaju ulogu interakcije u kojoj moderatori (umjetnici i/ili druge za to obučene osobe) i neumjetnici međusobno djeluju prema pravilima i koristeći instrumente namijenjene izričito ovoj izvedbi. Ovo kolektivno obrazovno iskustvo kod sudionika izaziva neki drugi oblik napretka i rasta promičući načela uslijed kojih se stvara zajednički i siguran prostor fizičke i mentalne ugone. U tom prostoru odgojno-obrazovni djelatnici (nastavnici, instruktori, psiholozi, umjetnici) i učenici rade zajedno kao ravnopravni partneri koji se uzajamno poštuju. Ovakav oblik umjetničko-formativne aktivnosti odgovor je na potrebe skupine, prethodno definirane i ustanovljene posebnim procedurama. Odgojno-obrazovni cilj participativnih umjetnosti jest sam proces, koji je jednako važan kao i konačni rezultat (izvedba, događaj, grafiti, društveno kazalište i sl.).

Metoda participativnih umjetnosti uklonit će sve inhibicije i zamijeniti ih zadovoljstvom uslijed afirmacije osobnosti/mogućnosti i osobnog postignuća.

Forum kazalište kao metoda participativnih umjetnosti jest metoda koja se primjenjuje u različitim kontekstima i za različite probleme postavljene pred različite grupe s različitim interesima iz različitih društveno-stručnih kategorija.

Instruktori koriste participativne umjetnosti kao učinkovit način za poticanje aktivizma/učešća na društvenoj, političkoj i odgojno-obrazovnoj razini. Metoda se temelji na jeziku kazališta i estetskom prostoru s ciljem poticanja interakcije svih sudionika koji postaju promatrači, ali i glumci, ujedinjeni u istraživanju, analizi i preispitivanju glavnine problema skupine kojoj pripadaju.

Na početku se izvodi prizor koji sadrži problem (model) koji će pokazati djelovanje kao poticaj i natjerati promatrače-glumce na reakciju i pokušaj pronalaženja rješenja ili moguće alternative zamjenom glavnog lika i/ili uvođenjem novih likova, čime utječu na slijed zbivanja. Model, odnosno prizor u kojemu je sadržan problem mora sadržavati najmanje jedan neprihvatljivi pristup (nasilje, diskriminaciju, isključenost) koji će sudionici promijeniti, to jest zamijeniti normalnim pristupom.

Forum kazalište korisno je pri analizi situacije čak i kada moguća rješenja nisu do kraja razrađena. Ipak, već i sam pozitivni pristup daje zadovoljavajući rezultat. U svakom slučaju, debata, forum kazalište i sam proces važniji su od predloženih rješenja jer suočavanje ideja te razmjena razloga i argumenata potiču i obučavaju sudionike za djelovanje u stvarnom životu. Simulacija foruma stoga je uspješno rješenje za situacije u stvarnom životu.

f. Učenje u zajednici

Ova tehnika odnosi se na rad u zajednici i naknadno promišljanje o učinjenom. Pritom se njeguje osjećaj društvene odgovornosti i posvećenosti okolnostima u neposrednoj blizini. Učenje u zajednici također se može upotrijebiti za primjenu znanja i vještina o određenim temama ili za učenje o prijenosu određenih situacija. Vežano je uz zamisao o praktičnom djelovanju u procesu izgradnje znanja. Sadržaji se uče ne putem teorijskog pristupa nego iz dodane vrijednosti u obliku nove sadržajne sastavnice – terenskog rada i prakse kojima se naučeni teoretski pojmovi produbljuju snažnim idejama doživljenima u stvarnom životu.

Učenje u zajednici izvrsna je vježba kod učenja o globalnom obrazovanju jer pruža informacije i razvija vještine u „stvarnim situacijama“ s kojima će se učenici suočiti u svakodnevnom životu i društvu¹⁰.

g. Učenje o zajedničkom životu kroz¹¹

Iskustvene vježbe

Sadrže sljedeća obilježja:

- učenici slijede vlastitu znatiželju i interese;
- uče kroz neposredno iskustvo (učenje kroz djela);
- nastavnik je moderator ili posrednik učenja, a ne jedini izvor znanja;
- nema formalnog vrednovanja rezultata učenja;
- učenici naknadno razmatraju vlastiti proces učenja i naučeno.

Vježbe suradnje

Ovo je oblik društvenog i interaktivnog učenja u kojemu grupni procesi prevladavaju nad individualnim učenjem. Iz ove točke gledišta, aktivnosti globalnog obrazovanja potiču razvoj vještina kao što su:

- postavljanje zajedničkog cilja
- timski rad
- dodjela uloga svakom članu skupine
- utvrđivanje zajedničke odgovornosti
- određivanje podjele posla
- ustanova zajedničkih materijala
- postavljanje temelja za učenje od drugih i s drugima

Interkulturalne vježbe

Brojne internetske stranice na temu globalnog obrazovanja potiču ovu vrstu učenja koja se temelji na dva načela:

- kulturalni relativizam, prema kojemu ne postoji hijerarhija kultura (jedna kultura ne može biti temelj suda druge);
- recipročnost, drugim riječima interakcija i unakrsna razmjena informacija među kulturama u kontekstu naših multikulturalnih društava.

¹⁰ Za više informacija vidi, Service Learning: Lessons, Plans and Projects, Human Rights Education Program, Amnesty International & Human Rights Education Associates, HREA, ožujak 2007.

¹¹ Delors, J. Apprendre. Un trésor est caché dedans. Pariz, ur. Odile Jacob, 1996.

Krenemo li od ova dva osnovna načela, svrha interkulturalnog učenja koje zagovaraju brojne stranice na temu globalnog obrazovanja jest postići sljedeće ciljeve:

- pobijediti etnocentrizam;
- steći sposobnost suosjećanja s drugim kulturama;
- razviti sredstva za suradnju onkraj kulturalnih razgraničenja u multikulturalnom okruženju;
- steći sposobnost za komunikaciju onkraj kulturalnih granica, primjerice kroz dvojezičnost;
- oblikovati novi kolektivni identitet koji nadilazi individualne kulturalne različitosti.

Vježbe djelovanja

Ovo je proces usmjeren na ostvarenje cilja i u pravilu se organizira u obliku projekta s vrlo preciznim ishodima. Za uspješnu provedbu projekta, nastavnici/instruktori moraju:

- jasno formulirati ciljeve učenja;
- pomoći učenicima u odabiru vlastitih strategija učenja;
- motivirati učenike na način da preuzmu odgovornost za vlastito učenje;
- osmisлити konkretan projekt koji učenici u cijelosti mogu sami provesti;
- ohrabriti postupno jačanje međuovisnosti učenika;
- dopustiti učenicima da kroz razmišljanje shvate vlastito djelovanje (učenje kroz promišljanje).

Kontekstualne vježbe

Ova vrsta vježbi pretpostavlja trajnu integraciju učenja nekog pojedinca u sustavu kulturalnih i građanskih referenci skupine, zajednice ili društva kojoj pripada ili s kojim se poistovjećuje. Za poticaj ovog značajnog oblika učenja, svi uključeni u projekt moraju se usredotočiti na:

- pomoć učenicima da dobiju cjelovitu sliku ciljeva i strategija učenja;
- poticaj učenicima i pojašnjenje vrijednosti i identiteta koje prisvajaju;
- pozivanje na prethodno stečena iskustva i znanja učenika;
- ohrabrenje učenika na širenje, ispitivanje i primjenu novih iskustava u svakodnevnom životu;
- dozvoljavanje učenicima da izvedu vlastite zaključke;
- njegovanje globalne vizije društva.

h. Sport

Sportske aktivnosti mogu promicati jednakost, sudjelovanje i inkluziju te jačati društvene vrijednosti i ciljeve pojedinaca kao što su marljiv rad, fair play, razvoj osobnosti i timski rad. Sudjelovanje u sportskim aktivnostima pokazalo se uspješnim u stvaranju osjećaja pojačane posvećenosti zajednici, boljih međuljudskih odnosa i sklonosti preuzimanja vodećih uloga. S obzirom na to da sport usto promiče društvenu koheziju te uzajamno razumijevanje i poštovanje, može se upotrijebiti za prenošenje poruka razumijevanja u raznolikosti i kao pomoć u pronalaženju nenasilnih načina rješavanja teških situacija¹².

¹² Više o sportu kao metodi na: <http://www.toolkitsportdevelopment.org>

Globalno obrazovanje mora iskoristiti sportske aktivnosti kao važan resurs na temelju interesa i entuzijazma koje izazivaju kod djece i mladih te mogućnosti koje otvaraju za stvaranje prostora otvorenog dijaloga, istraživanja i proučavanja između skupina raznolikih kulturalnih, vjerskih i etničkih identiteta, što je obilježje globaliziranog svijeta¹³.

KRITERIJI ZA PLANIRANJE I EVALUACIJU GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Kao što je ranije spomenuto, u globalnom obrazovanju koristi se širok raspon metoda i materijala koji se izvode u raznoraznim nastavnim okruženjima u sklopu raznolikih aktivnosti.

Sljedeći popis pitanja daje smjernice za planiranje, primjenu i evaluaciju aktivnosti temeljenih na metodologiji globalnog obrazovanja:

1. Pojašnjenje ciljeva

- Kakvu **poruku** želim poslati publici/ciljnoj skupini na kraju aktivnosti?
- Koji su **ciljevi** (u broju sudionika i strategija) aktivnosti?
- Je li **proces** organizacije aktivnosti globalnog obrazovanja važniji od ishoda?

2. Uključivanje partnera i sudionika u procesu

- **Tko** (kolege, stručnjaci, organizacije) bi mogao biti partner u organizaciji aktivnosti globalnog obrazovanja?
- Je li moguće uključiti **osobe iz drugačijeg društvenog i kulturalnog konteksta** (primjerice zajednice, vjerske skupine)?
- **Kako i u kojem obliku** uključiti sve partnere u planiranje i primjenu aktivnosti globalnog obrazovanja?
- **Kakvu** ulogu bi različiti partneri trebali imati? Jesu li **sposobni** obaviti svoj zadatak?
- Kako organizirati **proces suradnje**? Postoji li atmosfera poštovanja, sudjelovanja i suradnje?
- Jesmo li sigurni da se **svi partneri mogu poistovjetiti** s procesom i njegovim ishodom?

3. Format djelovanja

- Postoji li **odgovarajući odnos između sadržaja i vrste/formata aktivnosti**?
- Omogućava li vrsta/format aktivnosti **aktivno sudjelovanje** učenika?
- Jesu li **lokacija i okruženje** odgovarajući?

4. Logistika

- **Vrijeme**: jesu li nastavne aktivnosti unaprijed i pravovremeno isplanirane? Je li datum provedbe aktivnosti (dan u tjednu u odnosu na druga događanja istoga dana) izabran na odgovarajući način?
- **Proračun**: je li potrebno vanjsko financiranje ili prikupljanje sredstava (primjerice za iznajmljivanje prostora i naknade)? Nitko od partnera ne bi smio imati nedoumica vezanih uz proračun.
- **Ljudski potencijali**: Imamo li dovoljno ljudske podrške za ovu aktivnost?

¹³ Više u Birzea, César. *Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective*. Council for Cultural Co-Operation (CDCC). Vijeće Europe, Strasbourg, lipanj 2000.

5. Odnosi s javnošću i mediji

- Kakva je **promidžba** (letci, plakati, radijske ili televizijske reklame) planirana za ovu aktivnost globalnog obrazovanja?
- Je li moguće u promidžbu uključiti **lokalne, regionalne** ili **državne medije**?

6. Održivost

- Kakva je **dokumentacija** (za sudionike) planirana?
- Očekuje li se kakva vrsta **popratne aktivnosti**?

7. Evaluacija

- Kakva se **evaluacija** aktivnosti planira?
- Je li predviđena **evaluacija timskog rada**?

KRITERIJI ZA ODABIR I EVALUACIJU MATERIJALA

Kako je rečeno ranije, ne postoji samo jedna metoda za sve ciljne skupine. Isto tako, ne mogu se svi materijali koristiti u svim nastavnim skupinama, a jedan materijal ne može se koristiti na isti način s drugom grupom ili u drugačijim uvjetima. Sve to moramo imati na umu pri odabiru materijala u sklopu određene nastavne jedinice ili aktivnosti.

Međutim, neki kriteriji za odabir materijala korisnih za globalno obrazovanje mogu se preporučiti svima koji se njime bave kako u formalnom, tako u neformalnom sektoru. Slični kriteriji upotrebljavaju se i za evaluaciju materijala u odnosu na ciljeve globalnog obrazovanja i prema učinku na nastavnu skupinu. Naravno, kao nastavnici ne smijemo očekivati pronaći materijale koji sadrže sva dolje navedena obilježja jer ih tako nikada ne bismo odlučili ispitati ili primijeniti.

1. Uporaba materijala u nastavnoj skupini

Odaberite materijale prema nastavnoj skupini, dakle prema:

- **Učeničkoj dobi** – ne prejednostavne, ne presložene, ne predjetinjaste, ne preozbiljne.
- **Učeničkoj razini poznavanja jezika** – ne razumiju li upute, učenici ne mogu sudjelovati. Ako su upute prejednostavne, imat će osjećaj da ih ne smatrate dovoljno pametnima ili zrelima za uporabu materijala.
- **Sposobnostima** svih učenika, osobito u skupinama s mješovitim sposobnostima. Nije od koristi iskušati materijal ako nismo sigurni da ga učenici mogu obraditi.
- **Kulturalnoj raznolikosti** skupine – ne smijemo se previše usredotočiti na samo jednu kulturu, osobito ako je skupina multikulturalna jer bi učenici mogli pogrešno shvatiti sadržaj.
- **Interesima** skupine – materijal koji nastavnik ili instruktor smatra zanimljivim učenicima može biti dosadan.

2. Format

Ako materijal dolazi u paketu ili je u obliku alata koji se sastoji od jednoga ili više dijelova, moramo provjeriti:

- je li ga lako spremati;
- prenosi li se lako u rukama ili kovčegu;

- je li ga lako otvoriti, postaviti i pripremiti za uporabu;
- može li se jednostavno upotrijebiti u prostoru predviđenom za tu namjenu;
- može li se jednostavno promijeniti u vremenu predviđenom za aktivnost.

Ako je materijal pak u elektronskom obliku, trebali bismo provjeriti:

- je li nam u nastavnom prostoru dostupna oprema (računalo, pristup internetu);
- je li format kompatibilan s nastavnom jedinicom;
- može li se materijal brzo i jednostavno instalirati;
- jesu li podaci lako dostupni svima.

3. Format i sadržaj

Dobar materijal:

- fleksibilan je i može se upotrijebiti u različitim situacijama;
- može se prilagoditi različitim situacijama;
- po potrebi se može vrlo lako modificirati;
- po potrebi se može vrlo jednostavno prevesti na neki drugi jezik.

4. Sadržaj

Materijal za globalno obrazovanje:

- otvara pitanja za raspravu o temama globalnog obrazovanja;
- izaziva pitanja o stereotipnim stajalištima;
- daje realistično, ali pozitivno viđenje problema;
- uključuje viđenja drugih;
- unaprjeđuje nastavno okruženje.

5. Ciljevi i očekivanja

Tijekom aktivnosti dobar materijal:

- potiče i nastavnika i skupinu učenika da ga koriste;
- pomaže nastavnicima u postizanju ciljeva na zanimljiviji i poticajniji način;
- pomaže učenicima u ispunjenju ciljeva i stjecanju znanja;
- odgovara očekivanjima nastavnika i učenika, ali katkad ugodno iznenadi;
- potiče kreativnost;
- odgovara sadržaju i kontekstu aktivnosti

Nakon aktivnosti dobar materijal:

- otvara apetit za dodatnim učenjem;
- otvara mogućnosti za nove aktivnosti;
- potiče nas na uporabu drugog materijala globalnog obrazovanja;
- pomaže u razvoju kritičkog pogleda (pozitivnog ili negativnog) na druge materijale;
- pomaže u uspostavi kriterija za odabir materijala;
- omogućuje učenicima i nastavnicima promišljanje o nastavnoj metodologiji i njezino unaprjeđenje

6. Učinak

U dobrom materijalu uživamo.

- *Može biti smiješan ili ozbiljan;*
- *može sadržavati jednostavne ili složene ideje;*
- *može nas nasmijati ili rasplakati;*
- *ali neupitno izaziva kritičko promišljanje.*

7. Kako koristiti

Dobar materijal s područja globalnog obrazovanja:

- *potiče sudjelovanje;*
- *svatko može koristiti;*
- *predstavljen je s poštovanjem prema korisniku;*
- *budi kreativnost korisnika;*
- *zahtijeva interakciju;*
- *pokazuje vam kako da vodite brigu o njemu.*

8. Prije odabira materijala

- *Kad god je moguće, zatražite mišljenje drugih nastavnika koji su ga koristili. Ne zaboravite da uporaba nekog materijala nikada nije ista jer ovisi o različitim nastavnim uvjetima i nepredviđenim čimbenicima.*
- *Prvo iskušajte materijal na manjoj skupini da se uvjerite je li uspješan. Pođe li nešto po zlu, jednostavnije je promijeniti plan radite li s manjom skupinom.*
- *Stavite se u položaj učenika i razmislite biste li voljeli učiti iz ovog materijala.*
- *Izračunajte trošak materijala i proračun koji vam je potreban za izvedbu projekta.*

9. Nakon uporabe materijala

- *Promislite je li vam pomogao u postizanju ciljeva.*
- *Promislite o pitanjima koje je potaknuo.*
- *Izmjerite učinak na nastavnu skupinu.*
- *Pronađite dodanu vrijednost u aktivnosti u pogledu pitanja važnih za globalno obrazovanje.*

KRITERIJI ZA IZRADU KURIKULUMA U FORMALNOM I NEFORMALNOM OBRAZOVANJU

Ono što možda zahtijeva dodatno pojašnjenje i slaganje jest činjenica da izrada kurikuluma za globalno obrazovanje ne pretpostavlja uvođenje nove nastavne discipline u postojeći ili novi kurikulum. Prvi razlog tomu jest što se globalno obrazovanje ne može ograničiti na samo jednu disciplinu, osobito ako cijeli kurikulum prati neke druge pravce u smislu odgojno-obrazovnih ciljeva. Drugo, globalno obrazovanje ne može se ograničiti na volju jednog nastavnika, koordinatora ili donositelja odluka, osobito ako svi ostali smatraju da se na njih to ne odnosi. I konačno, globalno obrazovanje u suštini je gledište koje se proteže kroz sve kurikulume te koje ih objedinjuje, čime se promiče objedinjenje globalnih tema s odgojno-obrazovnim programima, što nastavnicima omogućuje pristup takvoj temi kroz bilo koji nastavni predmet.

Kriteriji za dobar kurikulum globalnog obrazovanja moraju se uspostaviti na dvije osi: (a) kriteriji sadržaja samog kurikuluma i (b) kriteriji procedure koju valja slijediti pri izradi kurikuluma. Naravno, obje osi moraju biti usklađene s ciljevima globalnog obrazovanja:

NE ZABORAVITE DA JE MATERIJAL SAMO MATERIJAL. NJEGOVE KORISTI OVISE O TOME:

- kako ga koristite
- koliko dugo ga koristite
- koliko često ga koristite u istoj skupini
- kako vaša skupina reagira na njega
- što postizete nakon uporabe

Kriteriji za odabir sadržaja kurikuluma globalnog obrazovanja

Sadržaj kurikuluma ne obuhvaća samo kognitivnu i etičku dimenziju, već, kao što je prije opisano, i metodološka pitanja. To prije svega znači da sva viđenja globalnog obrazovanja moraju proći kroz sve aspekte nastavnog postupka, to jest nastavno okruženje, metode, aktivnosti, udžbenike i ostale materijale. Velik broj pitanja može nam pomoći odrediti po čemu se u kurikulumu globalno obrazovanje ističe s ciljem osmišljavanja sadržaja te naknadne evaluacije uspješnosti kurikuluma globalnog obrazovanja uporabom istih kriterija:

- *Njeguje li kurikulum međunarodno razumijevanje i razvija li osjećaj globalne odgovornosti?*
- *Je li kurikulum uglavnom etnocentričan, nacionalno ili europski usmjeren ili je usredotočen na multikulturalnost i obilježen globalnom vizijom i poimanjem svijeta?*
- *Stavlja li kurikulum naglasak na istragu uzroka sukoba i nasilja te stanja mira kod pojedinaca, ustanova i društava kroz tročlanu vremensku perspektivu?*
- *Temelji li se na prepoznavanju važnosti povijesti i poveznicama fenomena i znanja o fenomenu?*
- *Postoje li veze između specifičnih pitanja svake znanosti/predmeta i općeg znanja, uzimajući u obzir globalnu i historicističku perspektivu koja potiče temeljne ljudske vrijednosti?*
- *Postoji li mogućnost povezivanja raznih predmeta u svrhu holističkog istraživanja međuovisnosti uzroka i posljedica siromaštva, rastućeg društvenog jaza, sukoba i nasilja, represije i društvene isključenosti, emigracije i ksenofobije, unilateralnog razvoja i ekoloških katastrofa na lokalnoj i globalnoj razini?*
- *Zasniva li se na temeljnim znanjima i ljudskim vrijednostima pri istraživanju sličnosti i raznolikosti različitih viđenja?*
- *Uzima li u obzir različite kulturalne sredine iz kojih dolaze nastavnici i učenici, pozitivno i konstruktivno unaprjeđujući postojeća znanja s različitih mjesta našeg globaliziranog svijeta?*

- Pomaže li učenicima u razvoju vještina socijalne pismenosti za konstruktivno bavljenje svjetskim problemima na različitim razinama, od osobne do globalne?
- Je li teorija jasno povezana s praksom i otvara li učenicima mogućnosti da djeluju kao odgovorni građani svijeta?
- Uključuje li sudioničke strategije i makro/mikro perspektive u trenutne svjetske probleme kao oblik interakcije, dobru razvojnu os za radne projekte, elemente za raspravu i analizu među učenicima, pripremajući ih da postanu aktivni članovi društva u potrazi za rješenjima koja odišu solidarnošću?
- Uključuje li stroge smjernice za nastavne metode, odabir materijala i dobru praksu ili je sklon širokom rasponu materijala i metoda te predlaže li širok spektar primjera dobre prakse i materijala?
- Nude li raznolika predmetna područja raspon prilika za učenje u budućnosnoj dimenziji, uključujući nepristrano propitivanje pitanja povezanih s izgradnjom sigurnijeg, pravednijeg i održivog svjetskog društva u kojemu vlada mir?
- Postoji li fleksibilan okvir koji omogućuje primjenu raznoraznih metoda i brojnih materijala? Postoje li prilike za interakciju i učenje od drugih?
- Postoje li mogućnosti za rad na ostvarenju „jedinstva učenja“ između formalnog i neformalnog kurikulumuma?
- Ima li dovoljno prostora i slobode za izvannastavne aktivnosti usklađene s ciljevima kurikulumuma?
- Pridaje li se osobit značaj razvoju vještina cjeloživotnog učenja koje će ojačati sposobnosti za sudjelovanje u sinergijskim aktivnostima u svrhu ostvarenja društvenog i održivog razvoja?
- Je li u zasebnim dijelovima kurikulumuma znanje predstavljeno kao jedna jedina istina ili se nastavnoj skupini omogućuje otkrivanje znanja kroz dijalektički pristup na temelju istraživanja, sumnji i propitivanja?
- Istražuje li se progresivni, dinamički razvoj znanja na globalnoj razini? Štoviše, njeguje li se evolucijski proces čovječanstva prema rješenju zajedničkih problema kroz partnerstvo i solidarnost?

Kriteriji za proceduru pri izradi kurikulumuma globalnog obrazovanja

Očekuje se da će se prilikom izrade kurikulumuma globalnog obrazovanja u samom postupku pojaviti pitanje metodologije globalnog obrazovanja. Pitanja koja slijede pomažu nam odrediti te sporne predmete u procesu izrade kurikulumuma te odabiru kriterija:

1. Jesu li u procesu prisutni sudjelovanje, suradnja, uključenost svih sudionika, demokratičnost i dijalog? Jesu li svi igrači s područja obrazovanja pozvani na sudjelovanje u procesu donošenja odluka?

Jesu li nastavnici aktivno uključeni?

Smatra li ih se ne samo izvršiteljima unaprijed određenog programa nego partnerima u procesu donošenja odluka?

Je li očito da nastavnici trebaju preuzeti odgovornost sudjelovanju u procesu izrade kurikulumuma kao ravnopravni sudionici s ostalim relevantnim akterima u odgojno-obrazovnoj politici?

Jesu li učenici aktivno uključeni?

Ako je cilj globalnog obrazovanja kroz aktivno sudjelovanje izgraditi odgovorne građane svijeta, nije li nužno učenike promatrati kao partnere u procesu donošenja odluka o izradi kurikulumuma kako u formalnom, tako i u neformalnom obrazovanju?

Jesu li različite kulture i društvene skupine ravnomjerno zastupljene?

Ako je cilj globalnog obrazovanja razviti poštovanje prema kulturološkim i društveno-gospodarskim različitostima te obrazovati o suživotu s drugima, kako drugačije u kurikulum uključiti stvarne aspekte i pitanja koja se odnose na naš globalizirani svijet negoli putem predstavnika različitih skupina u procesu donošenja odluka? Doprinosi s raznovolikih gledišta osoba koje dolaze iz različitih društvenih okružja temelj su za multiperspektivno gledište, napose u našim multikulturalnim i fragmentiranim društvima.

2. Opisuju li sljedeće rečenice pojedince uključene u izradu kurikulumu?

- *kritični prema informacijama, stereotipima i konvencionalnim materijalima*
- *nedogmatični i nepristrani*
- *sposobni za dijalog i poštivanje različitih mišljenja*
- *vješti u analizi okolnosti diljem svijeta i najnovijih podataka o društvu*
- *njeguju vrijednosti i stavove globalnih građana*
- *skloni su evaluaciji postojećih materijala i potrazi za novima*
- *odgovorni za izvedbu takvih zadataka*
- *nadahnuti i posvećeni izazovima globalnog obrazovanja.*

3. Je li proces izrade kurikulumu usklađen s ciljevima globalnog obrazovanja? Jesu li kurikulumi za različite discipline ili predmete izrađeni neovisno od cijelog programa ili u sklopu okvira globalnog obrazovanja? Postoje li različiti interdisciplinarni i predmetni odbori koji blisko surađuju? Je li očito da se međupredmetne poveznice mogu povući samo u okviru sinergija između stručnjaka iz pojedinih znanosti i s različitih razina obrazovanja koji su sposobni primijeniti suradnički, interaktivan i holistički pristup?
4. Je li proces izrade kurikulumu relevantan za nastavno okružje globalnog obrazovanja? Je li refleksivan i poticajan, interaktivan, kreativan i obećavajući? Štoviše, temelji li se na istraživanju, analizi i sintezi?
5. Sadrži li proces izrade kurikulumu kriterije i metode za evaluaciju utemeljene u filozofiji i ciljevima globalnog obrazovanja? Jesu li kriteriji određeni (a) za početnu, formativnu i konačnu evaluaciju (b) za internu i vanjsku evaluaciju te samovrednovanje?
6. Uključuje li proces izrade kurikulumu u formalnom i neformalnom sektoru program usavršavanja za nastavnike?
7. Postoje li kriteriji za evaluaciju samog procesa izrade kurikulumu?
8. Postoji li mehanizam za popratni proces u obliku okvira za trajno i održivo ažuriranje kurikulumu na temelju evaluacije nastavnog procesa i u skladu s ciljevima i metodologijom globalnog obrazovanja?

EVALUACIJA

Evaluacija je nužan proces u globalnom obrazovanju koji osnažuje one koji je provode podižući svijest o uspješnosti programa globalnog obrazovanja u kojega su uključeni. Evaluacija nije samodostatan cilj. To mora biti stalan i neprestan proces djelovanja i promišljanja povezan s metodologijom i ciljevima globalnog obrazovanja koji omogućuje pojedincima da neprestano uče, poboljšavaju kvalitetu metoda i jačaju globalno obrazovanje u vlastitom okružju.

Proces evaluacije može se provoditi na različite načine u svim ili nekim aspektima aktivnosti ili projekata globalnog obrazovanja kao odgovor na višestruke funkcije te širok i varijabilan spektar potreba.

Što je predmet procesa evaluacije?

Svi aspekti globalnog obrazovanja podložni su evaluaciji – nastavna metodologija, materijali, alati, nastavno okružje, pitanja kurikuluma, sposobnosti nastavnika, učeničko znanje, tip aktivnosti, planiranje, komunikacijska strategija, uključenost pojedinaca, učinak na stvarnu situaciju u lokalnom okružju, i sl. U konačnici je najvažnije unutar svoje nastavne skupine prepoznati tendencije ili znakove pomaka od kulture individualizma prema kulturi partnerstva temeljenoj na dijalogu i suradnji, kako je opisano u poglavlju koje se na to odnosi.

Ljude često zanima po čemu je proces evaluacije u globalnom obrazovanju drugačiji od bilo kojeg drugog evaluacijskog procesa obrazovanja. Odgovor ne treba tražiti dalje od granica suvremenih pedagoških i evaluacijskih teorija. Taj odgovor nalazi se u skladu ciljeva i metodologije globalnog odgoja i obrazovanja te pitanjima „zašto, zbog čega i kako“ se odvija proces evaluacije globalnog odgoja i obrazovanja.

A. ZAŠTO NAM JE U GLOBALNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU POTREBNA EVALUACIJA?

Je li evaluacija doista potrebna onima koji provode globalno obrazovanje?

Razvoj kulture evaluacije kod svih uključenih u proces izazov je za globalno obrazovanje. Očito je da proces evaluacije mora biti u skladu s pitanjima i temama globalnog obrazovanja. Globalno obrazovanje omogućuje razvoj vještina kritičkog mišljenja i analize, istraživanja i multiperspektivnog pristupa problemu u borbi protiv proturječnosti i stereotipa. On pomaže u razvoju vrijednosti i stavova o samospoznaji i viziji, dijalogu i suradnji, nepristranosti i odgovornosti prema zajedničkom nam svijetu. Potiče pojedince na razvoj globalne vizije i pozitivnog pristupa za poboljšanje svijeta u kojemu živimo. Usporedno s time, razvoj kulture evaluacije podrazumijeva da će nastavnici i učenici naučiti surađivati s ciljem vlastitog i skupnog rasta kroz kritički i multiperspektivni pristup radu. S obzirom na to da evaluacija uključuje i dimenziju samovrednovanja, i nastavnike i učenike potiče se na unaprjeđenje vlastitih vještina i kompetencija kako bi odigrali svoju ulogu odgovornih i marljivih nastavnika u našem globaliziranom svijetu. A zbog toga što evaluacija zahtijeva složen, multiperspektivan i nelinearan pristup, osobe uključene u proces evaluacije postaju svjesnije složenosti čimbenika u vezi s obrazovanjem te potrebe povezivanja različitih sastavnica kako bi razumjeli i poboljšali svijet u kojemu živimo.

Koji je stav nastavnika i instruktora prema evaluaciji?

Premda su svjesni potrebe za evaluacijom, mnogi nastavnici ne vole se uključivati u proces evaluacije te se katkad opiru ili zanemaruju rezultate evaluacije. S obzirom na to da nerijetko percipiraju evaluaciju kao nadzor nad svojim radom, boje se da bi ona mogla dovesti u pitanje njihovu stručnost pa čak i ugroziti radno mjesto. Sve to zato što se evaluaciju često smatra vanjskom, dugotrajnom, ponekad teškom, dosadnom i neinspirativnom birokratskom procedurom. Nastavnici se žale da više vremena provode pišući izvješća nego u nastavi. Upravo zato evaluacija ne smije biti prisilni proces na temelju odluke od vrha prema dnu. Sasvim suprotno, proces evaluacije globalnog odgoja i obrazovanja mora se osmisliti i izraditi postupkom od dna prema vrhu, u kojemu sami nastavnici otkrivaju potrebu da se uključe u proces evaluacije jer shvaćaju da je evaluacija sastavni dio njihove metodologije kojom će poboljšati vlastiti rad na sustavan način te osvijestiti sve čimbenike koji utječu na njihovu uspješnost u radu.

Koja je svrha procesa evaluacije?

Svrha evaluacije usko je povezana sa strategijama, metodama i ciljevima aktivnosti. Nastavnici globalnog odgoja i obrazovanja svoj rad moraju evaluirati s ciljem:

- osvjesticavanja i promišljanja metodologije i strategije;
- provjere prikladnosti projekta za nastavnu skupinu;
- shvaćanja učinka materijala koje primjenjuju u nastavnom procesu;
- mjerenja djelotvornosti metoda;
- mjerenja promjena u vještinama i znanju;
- mjerenja promjena u stavovima i oblicima ponašanja;
- analize i sinteze odnosa između ciljeva i metoda;
- povratne informacije i poboljšanja budućih aktivnosti;
- razmatranja i pokušaja rješavanja problema kroz suradnju;
- preispitivanja vlastitog rada i unošenja potrebnih promjena;
- osjećaja vrijednosti i inspiracije za daljnje poteze.

Na institucionalnoj razini, više od prethodnih uvjeta, rezultati evaluacije mogu se pokazati izrazito korisnima za:

- mjerenje djelotvornosti procesa u odnosu na ciljeve;
- mjerenje promjena u vještinama i znanju u odnosu na metode i materijale;
- mjerenje promjena u stavovima na ponašanje pojedinaca u odnosu na metode i materijale;
- postizanje prepoznatljivosti i javne popraćenosti projekta;
- prikupljanje dobrih primjera iz prakse;
- poboljšanje iskustva od projekta do projekta;
- provedbu usporedne analize različitih metoda korištenih u projektu;
- jačanje općeg razumijevanja projekta;
- analizu rezultata u odnosu na prethodna iskustva;
- razmjenu rezultata s različitim skupinama sudionika (to jest partnerima) s ciljem jačanja potencijala pojedinačnih iskustava;
- prikupljanje sredstava;
- usporedbu sličnih aktivnosti u drugim zemljama koje su zatvorene za slične situacije;
- jačanje potrebe za promjenama politika na lokalnoj, regionalnoj ili nacionalnoj razini;
- jačanje institucionalnih aktivnosti u pogledu količine i kvalitete;
- poticaj za više i bolje djelovanje i umrežavanje;
- jačanje kapaciteta za razvoj putem kvalitativnih kriterija.

B. KAKVA VRSTA EVALUACIJE JE ODGOVARAJUĆA ZA NAŠ RAD?

Postoje različiti postupci provedbe evaluacije te različite metode evaluacije prema sudionicima, vremenskom rasporedu, alatima, ciljevima i napose kontekstu odgojno-obrazovnog projekta. Za evaluaciju različitih oblika procesa koriste se različiti alati. Nije isto procijeniti nastavni proces i ishod učenja ili učinak projekta u odnosu na evaluaciju strateškog plana projekta ili organizacijsku uspješnost i učinkovito vođenje.

No svi postupci evaluacije uzimaju u obzir sljedeće razlike između:

Samovrednovanja, interne i vanjske evaluacije

Važno je razlikovati između samovrednovanja i interne evaluacije za rad u skupini te između interne i vanjske evaluacije.

Samovrednovanje

Samovrednovanje je krajnje neophodno za ocjenu i unaprjeđenje vlastitih metoda. Ono zahtijeva vještine samospoznaje i samokritičnosti. Temelji se na iskonskoj volji za osobnim rastom i cjeloživotnim učenjem. Kada ljudi provode samovrednovanje, imaju osjećaj angažiranosti i odgovornosti prema svom radu u cjelini.

Samovrednovanje nikada nije dovoljno za cjelovit proces evaluacije, ali je nužno za nastavnike kako bi osvijestili vlastiti rad. Ono je polazišna točka u procesu evaluacije – promišljanje vlastite posvećenosti i uspješnosti u određenoj aktivnosti. Nadalje, moramo imati na umu da nastavnici djeluju u okviru konteksta, u povezanosti s drugim čimbenicima vezanima uz njihov rad. Dakle, samovrednovanje ima svoja ograničenja i dinamičnije je u kombinaciji s ostalim oblicima evaluacije prilikom čega se mjere ostale sastavnice nastavnog procesa.

Samovrednovanje se ne odnosi samo na nastavnika, nego i učenika. Dok je nastavni proces u tijeku, učenici analiziraju svoj osobni razvoj u pogledu svijesti o globalnim pitanjima. Globalno obrazovanje, kao transformativno učenje, omogućuje učenicima da postanu svjesni vlastitih misli, osjećaja i radnji te usto shvate razinu svoje društvene odgovornosti i posvećenosti izazovima u našem globaliziranom svijetu.

Interna evaluacija

Interna evaluacija može doprinijeti timskom radu unutar nastavne ili radne skupine te podržati institucionalno umrežavanje i razvoj. Zahtijeva povjerenje, stalnu suradnju i uzajamni poticaj pojedinaca u skupini. Najčešće prepreke su otpor pojedinaca, konkurencija unutar skupine, manjak vremena ili volje. Upravo stoga tim mora postaviti jasne i objektivne pokazatelje i upravo su zato metode sudjelovanja tijekom cijelog procesa puno prikladnije. Ljudi se moraju uključiti u proces interne evaluacije s osjećajem da čitavi proces pripada baš njima te će tako postati reflektivni praktičari.

Učenici kao članovi nastavne skupine globalnog odgoja i obrazovanja imaju važnu ulogu u vlastitom procesu interne evaluacije. Moraju ravnopravno sudjelovati izlažući svoja stajališta glede nastavnog procesa prema vlastitim očekivanjima i potrebama.

Vanjska evaluacija

Vanjska evaluacija je objektivnija i mora se temeljiti na opće prihvaćenim normama i standardima. Katkad se ljudi uplaše vanjske evaluacije jer pred njom ne mogu sakriti slabosti svojega rada. U tom bi ih slučaju trebalo potaknuti na prihvaćanje činjenice da se evaluacija provodi s isključivom svrhom unaprjeđenja, a ne kritike obavljenog rada. Ako se evaluator ne smatra samo „kritičkim prijateljem“ s metodološkim kompetencijama na području globalnog odgoja i obrazovanja, nego i osobom koja zbog svoje uloge mora održati profesionalnu distancu i koordinirati različite procese, vanjska evaluacija timu će pružiti informacije potrebne za poboljšanje radnih aktivnosti i rezultata.

Kako u internoj, tako i u vanjskoj evaluaciji, skupini se moraju jasno objasniti predmet evaluacije, metode, kriteriji i pokazatelji, kao i posljedice, što tim mora i prihvatiti. Iznimno je važno da vanjski evaluator održi konzultacijske sastanke sa skupinom prije postavljanja pokazatelja kako bi mogao uzeti u obzir stvarne okolnosti u kojima skupina djeluje. Na kraju, u procesu evaluacije mora se iskazati poštovanje prema autonomiji, osobnim gledištima i pojedinačnim životima.

Kombinacija interne i vanjske evaluacije može se pokazati vrlo plodnom za usporednu analizu rezultata prema kriterijima, pokazateljima i metodama. Interakcija tih dvaju oblika evaluacije vrlo je korisna i jača pravovaljanost procesa.

Početna, formativna i konačna evaluacija

Razlikujemo i početnu, formativnu i konačnu evaluaciju. Početnu evaluaciju provedite prije početka projekta s ciljem prikupljanja informacija potrebnih za određivanje problema, mjerenja znanja i vještina, spoznaje vrijednosti i stavova te uspostave strategije.

Formativnu evaluaciju koristite u ranim fazama projekta ili aktivnosti kao potporu njihovoj provedbi i razvoju, a zatim i tijekom projekta ili aktivnosti kako biste ustanovili probleme, istražili rješenja te prilagodili i poboljšali program prema rezultatima procesa evaluacije.

Konačnu evaluaciju provedite po završetku projekta ili aktivnosti u svrhu mjerenja uspješnosti i razmatranja te unaprjeđenja metodologije u budućem radu.

Ako je moguće, koristite oba procesa za trajno praćenje vlastitog rada. U tom slučaju, morate imati na umu da su rezultati zasebnih procesa vezani uz vremenski raspored i povratnu informaciju iz formativne evaluacije rada. Postoji li interakcija između formativne evaluacije i vašega rada, rezultati konačne evaluacije bit će poticajni i obećavajući.

I naknadna evaluacija može biti vrlo koristan alat za mjerenje uspješnosti samog procesa evaluacije u odnosu na vaš rad.

Kvalitativna i kvantitativna evaluacija

Važno je razlikovati između kvalitativne i kvantitativne evaluacije. Premda je kvantitativna evaluacija jednostavnija od kvalitativne, obje su potrebne kao jamstvo sustavne kvalitete. Zato pri primjeni metodologije globalnog obrazovanja moramo procijeniti dokaze i kvantitativne i kvalitativne prirode. Nadalje, kvantitativna evaluacija nerijetko nam daje prijeko potrebne pokazatelje za kvalitativnu. Primjerice, broj sudionika u projektu ili aktivnosti, učestalost radnji, događanja, izjave za javnost, publikacije, korišteni materijali i sl. pokazatelji su za kvantitativnu evaluaciju. Međutim, ta mjerenja daju nam i pokazatelje za kvalitativnu evaluaciju ako, primjerice, koristimo kriterije koji se odnose na porijeklo prikupljenih podataka glede interesa pojedinaca ili skupina odnosno kriterije koji se odnose na uzrok tih brojki u društvenom kontekstu ili nastavnoj skupini na koju se veže učinak našega projekta. Ovakva kombinacija kvantitativnih podataka i kvalitativnih kriterija omogućuje nam sveobuhvatnu analizu vrijednosti i djelotvornosti projekta. I više od toga, kvalitativna evaluacija nužna je za formativni proces evaluacije s ciljem trajnog poboljšavanja odgojno-obrazovnog procesa, dok se kvantitativna evaluacija često koristi pri konačnoj evaluaciji u vidu prikupljanja mjerljivih podataka.

C. KAKO PROVESTI EVALUACIJU?

Kako je već spomenuto, postoje razne metode evaluacije koje se odnose na „zašto“, „kada“, „komu“ i „kako“ se proces promjenjuje. Ipak, svi procesi evaluacije imaju zajedničke značajke u obliku koraka koje nužno treba poduzeti:

Utvrđiti predmet evaluacije

Prvo moramo utvrditi što želimo procijeniti i što je moguće procijeniti. Imajući u vidu da je jednostavnije procijeniti promjene u znanju i vještinama negoli dugoročne promjene vrijednosti i stavova, „predmet“ evaluacije mora biti određen i mjerljiv u kontekstu našeg rada. Vrijednosti i stavovi nisu lako mjerljivi, stoga možemo odrediti teme za evaluaciju koje se na njih odnose (primjerice, promjene u određenim oblicima ponašanja). Osim toga, možemo procijeniti neka pitanja postavljena u aktivnosti ili projektu vezana uz naše ciljeve, a ne nužno cijeli program. Tako je u javnim politikama i dugoročnim programima prilikom evaluacije cjeline često nužno analizirati utjecaj globalnog obrazovanja u okviru određenog konteksta te zatim razmišljati o politici obrazovanja i unaprjeđenju cijelog programa holističkim pristupom.

Odrediti kriterije i pokazatelje

Kriterije i pokazatelje moramo odabrati prije odabira metode evaluacije. Također je potrebno razlikovati kriterije od pokazatelja. Kriterij se postavlja preispitujući naš predmet u odnosu prema kvaliteti rada, dok se pokazatelj postavlja odgovorom na pitanje „kako mjeriti ovaj kriterij?“. Primjerice, kriterij o učinku simulacijske aktivnosti jest stupanj izazvane refleksije, što mora biti povezano s postavljenim ciljem. Relevantni pokazatelj možda je broj pitanja koje sudionici postavljaju ili broj sudionika koji su reagirali pitanjima ili komentarom.

Odabrati metodu i prikupiti podatke

Postoje različite metode evaluacije u metodologiji globalnog obrazovanja. Odaberite onu koja odgovara vašem radu iz širokog spektra metoda, ponajbolje sudioničkih. Vršnjačke evaluacije, pilot-evaluacije, studije slučaja, analize konteksta, SWOT analize, evaluacije utjecaja mogu vam pružiti koristan okvir. Zatim na vlastiti proces evaluacije primijenite intervjue, konzultacije, skupne posjete, sudioničke aktivnosti, raspravljačke radionice, debate i promatranja praćena grupnim raspravama. Zamolite učenike iz svoje nastavne skupine da ispune

upitnike, pišu dnevnikе učenja, organiziraju mapu, pripreme individualna ili grupna izvješća ili druge dokumente, da prikupe podatke ili izrade fotografiju ili plakat za evaluaciju. Prilikom evaluacije projekta ili aktivnosti globalnog obrazovanja, nužno je koristiti metode evaluacije u skladu s nastavnim metodama. Naročito se potiču aktivnosti sudjelovanja poput „world café“, izražavanje mišljenja kroz kretanje prostorom ili okruglog stola.

Protumačiti i analizirati situaciju

Sljedeći korak nakon prikupljanja podataka jest protumačiti i analizirati podatke unutar područja izvedbe na koje smo se odlučili usredotočiti te u odnosu na kriterije i ciljeve. Prilikom analize podataka izvedenih iz procesa evaluacije važno je razlikovati između ciljeva evaluacije i ciljeva projekta ili aktivnosti koja se evaluira. Također je važno pokušati razumjeti neviđeno i neizrečeno u informacijama koje smo dobili od osoba uključenih u projekt ili aktivnost, isto tako u odnosu na nastavno okruženje i metode.

Predstaviti rezultate

Sudjelovanje u procesu podrazumijeva da bi sve uključene strane trebale biti upoznate s rezultatima procesa evaluacije, raspraviti ih i surađivati na sljedećem koraku.

Razviti strategije za napredak

Kako je ranije spomenuto, evaluacija nije samodostatan cilj. Rezultat evaluacije trebao bi se upotrijebiti u svrhu promišljanja o vlastitoj metodologiji, stvaranja novih točaka gledišta i novih ciljeva te razvoja strategija za poboljšanje rada.

POGLAVLJE E

BIBLIOGRAFIJA I DODATNI MATERIJALI

LITERATURA

Asbrand Barbara & Lang-Wojtasik Gregor, Sveučilište u Nurnbergu / GENE Radna skupina za evaluaciju, Njemačka

Birzea, César (1999): “*Civic Culture*”, Editura Trei, Bukurešt

Birzea, César. *Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective*. Vijeće za kulturalnu suradnju (CDCC). Vijeće Europe, Strasbourg, lipanj 2000.

Beljanski-Ristic, Ljubica - *Drama In Education - Belgrade Model*, CEDEUM, Beograd, 2001.

Benett, C.I. (1990): *Comprehensive Multicultural Education*, Ally & Bacon Co., Boston-London – Toronto

Bennett, C. (1992): “Strengthening Multicultural and Global Perspectives in the Curriculum”, u A. K. Moodley (ur.), *Beyond Multicultural Education: International Perspectives*, Detseling Enterprises Ltd., Calgary, Alberta

Boal, Augusto, *Exercices pour acteurs et non-acteurs* – ur. Maspero, Pariz, 1978.

Boal, Augusto, *Theatre of the Oppressed* – ur. Theatre Communications Group, New York, 1985.

Brown, H.D. (1990) *On Track to Century 21*. San Francisco, SAD

Cabezudo, A. 2007 – 2008. *Towards Global Learning. On Democracy and Education*, Sveučilište Rosario / Pedagoški fakultet, Rosario, Argentina. U nastanku.

Cates, K. (1990) «Global education and Foreign Language Teaching: Theory & Practice». Časopis Pedagoškog fakulteta, Sveučilište Tottori, br. 24, listopad 1990.

Dasen, Pierre (1999): “Fundamentele stiintifice ale unei pedagogii interculturale”, u *Educatia interculturala. Experiante, politici, strategii*, Polirom, Iasi

Dasen, P., Perregaux, Ch., Rey, Micheline (1999): *Intercultural Education. Experiences, policies, strategies*, Polirom, Iasi

DEA: Effectiveness in Global Education. <http://www.dea.org.uk/info/projects/effectiveness>

Delors, J. *Apprendre. Un trésor est caché dedans*. Pariz, ur. Odile Jacob, 1996.

Eisler, R. 1988, *The Chalice and the Blade*, Harper and Row, San Francisco

Freire, Paulo, *Pedagogy of Oppressed*, NYC, 1982.

Fukunaga, Y. (1998) «Teaching Global Issues through English Movies». *Global Issues in Language Education Newsletter*. br. 30, ožujak 1998, Tottori, Japan

Galtung, Johan *Conflict Transformation by Peaceful Means*, Ženeva, ONU, 2000.

- Haavelsrud, Magnus (1983): "An Introduction to the Debate on Peace Education", u *International Review of Education*, 29, 3.
- Haavelsrud, M. 1995 *The Substance of Peace Education*, u *International Educator*
- Hannoun, Hubert (1987): *Les Ghettos de l'école. Pour une éducation interculturelle*, ESF, Pariz
- Hanvey, R. (1975): *An Attainable Global Perspective*, Center for War/Peace Studies, New York
- Hinkelman, D. (1993) "Overseas Tours to Research Social Issues". *The Language Teacher*. Vol. XVII br. 5 svibanj 1993., Tokio.
- Kniep, W. (1985). *A Critical Review of the Short History of Global Education*. New York: American Forum for Global Education
- Maley, A. (1992). *Global Issues in ELT. Practical English Teaching*. Vol 13 br. 2, prosinac 1992., London
- Mestenhauser, A.J. (1998): "Travelling the Unpaved Road to Democracy from Communism: a Cross-cultural perspective on Change", u *Higher Education in Europe*, XXIII, 1, UNESCO
- Munoz, Marie-Claude (1999): "Les pratiques interculturelles en éducation", u J. Demorgon, E.M. Lipiansky (coord.), "L'école confrontée a la diversité culturelle", u *Guide de l'interculturel en formation*, Tetz, Pariz
- Niklas Luhmann, Niklas/Schorr, Karl Eberhard: *Reflexionsprobleme im Erziehungssystem*. Frankfurt/M.: Suhrkamp 1999.
- Provo, J. (1993) "Teaching World Issues" *Daily Yomiuri Newspaper*. I. ožujka 1993., Tokio
- Reischauer, E. (1973). *Toward the 21st Century*. New York
- Rey, Micheline (1984): "Piège et défi de l'interculturalisme", u *Education permanente*, 75
- Scheunpflug, Annette unter Mitarbeit von Claudia Bergmüller und Nikolaus Schröck: *Evaluation globalen Lernens. Eine Arbeitshilfe*. Stuttgart: Brot für die Welt 2002.
- Toffler, Alvin (1983): *Al treilea val*, Editura politica, Bukurešt
- Touraine, Alain (1996): "Faux et vrais problèmes", in *Une société fragmentée? Le multiculturalisme en débat*, Edition La Découverte, Pariz

POPIS MATERIJALA GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Knjige

Drew, N. (1995) Learning the Skills of Peace-making. SAD: Jalmar Press

Elder, P. (1987). Worldways: Bringing the World Into Your Classroom. SAD: Addison- Wesley

Fisher, S. & Hicks, D. (1985) World Studies. New York: Oliver & Boyd.

Hicks, D & Steiner, M. (1989) Making Global Connections. New York: Oliver & Boyd

Kniep, W. (1987) Next Steps in Global Education. New York.

Lewis, B. (1998) The Kids Guide to Social Action. SAD: Free Spirit

Milord, S. (1992). Hands around the world: cultural awareness & global respect. Williamson Ed.

Pike, G. & Selby, D. (1988) Global Teacher, Global learner. London: Hodder & Stoughton

Pike, G. & Selby, D. (1999). In the global classroom. Toronto; Pippin Publishing

Materijali

Apprendre à vivre ensemble. Un programme interculturel et interreligieux pour l'enseignement de l'éthique. Fondation Arigatou en collaboration avec et sous l'égide de l'Unesco et l'Unicef, 2008

Service Learning: Lessons, Plans and Projects, Human Rights Education Program, Amnesty International & Human Rights Education Associates, HREA, ožujak 2007

OBRAZOVNI MATERIJALI VIJEĆA EUROPE

COMPASS

COMPASS je izrađen u okviru Programa za mlade Obrazovanja o ljudskim pravima Uprave za mlade i sport Vijeća Europe. Cilj programa je dovesti ljudska prava u središte djelovanja mladih i time obrazovanje o ljudskim pravima postaviti kao osnovu odgoja i obrazovanja.

<http://www.eycb.coe.int/compass/>

DOMINO

Priručnik za obrazovanje vršnjačkih skupina kao sredstvo za borbu protiv rasizma, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije. Vidi Alien 93, organizaciju za mlade koja se bori protiv rasizma i ksenofobije.

http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Publications/2004_Domino_en.pdf

EDUCATION PACK

Ideje, materijali metode i aktivnosti za informalno interkulturalno obrazovanje mladih i odraslih.

<http://www.coe.int/en/web/edc/edc/hre-pack>

DJEČJA PRAVA – nastavne jedinice za osnovne škole

http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Pdf/Documents/2006_17_ExploringChildrensRights_En.pdf

OBRAZOVNI LISTIĆI O LJUDSKIM PRAVIMA.

Europska konvencija o ljudskim pravima – polazišna točka za nastavnike

http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Documents_Publications/Education_materials/089_HumanRightsEducational-FactSheets_en.asp#TopOfPage

T-KITS : PAKETI ZA OBUKU

Paketi za obuku tematske su publikacije čiji su autori iskusni instruktori mladih i drugi stručnjaci. Riječ je o jednostavnim priručnicima za uporabu u nastavi i srodnim aktivnostima. Izdaje ih Uprava za mlade.

http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Documents_Publications/Education_materials/082_T_Kits_en.asp#TopOfPage

EUROPSKA POVELJA ZA DEMOKRATSKE ŠKOLE BEZ NASILJA

Na inicijativu Vijeća Europe, mladi iz cijele Europe pripremili su Europsku povelju za demokratske škole bez nasilja na osnovi temeljnih vrijednosti i načela zajedničkih svim Europljanima, napose onima predstavljenima u Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe.

http://www.coe.int/t/e/integrated_projects/democracy/02_Activities/15_European_School_Charter/

PRILOG 1

DEKLARACIJA O GLOBALNOM OBRAZOVANJU IZ MAASTRICHTA

EUROPSKI STRATEŠKI OKVIR
ZA UNAPRJEĐENJE I JAČANJE GLOBALNOG ODGOJA I
OBRAZOVANJA U EUROPI DO 2015. GODINE

DEKLARACIJA O GLOBALNOM OBRAZOVANJU IZ MAASTRICHTA

Europski kongres o globalnom obrazovanju

Maastricht, Nizozemska, 15. – 17. studenog 2002.

- *Ostvarenje milenijskih ciljeva*
- *Učenje za održivost*
- *Posvećenost globalnom obrazovanju za veću podršku kritičke javnosti*

Mi, članovi delegacije koja sudjeluje na Europskom kongresu o globalnom obrazovanju u Maastrichtu od 15. do 17. studenog 2002. kao predstavnici zastupnika, vlada, lokalne i regionalne vlasti te organizacija civilnog društva iz država članica Vijeća Europe, sa svrhom popratnog sastanka Svjetskog samita o održivom razvoju i pripremama za „Desetljeće za obrazovanje za održivi razvoj“ Ujedinjenih naroda.

I. Nastavno na:

- Međunarodnu posvećenost globalnom održivom razvoju iskazanu na nedavnom Svjetskom samitu o održivom razvoju te razvoju globalnog partnerstva za smanjenje globalnog siromaštva kako je predstavljeno u Milenijskim razvojnim ciljevima Ujedinjenih naroda.
- Međunarodnu, regionalnu i nacionalnu posvećenost jačanju podrške globalnom obrazovanju kao obrazovanju koje podržava ljudsku potragu za znanjem o stvarnosnim okolnostima njihovog svijeta i uključuje ih u kritičko globalno demokratsko građanstvo s ciljem ostvarenja društva pravde, održivosti, jednakosti i ljudskih prava za sve (Vidi Prilog I).
- Definicije globalnog odgoja i obrazovanja Centra Sjever-Jug Vijeća Europe (2002.)
 - *Globalno obrazovanje jest obrazovanje koje otvara oči i umove prema realnostima ovoga svijeta te ih pokreće prema ostvarenju svijeta u kojemu vladaju pravda, jednakost i u kojemu su ljudska prava temelj vrijednosti.*
 - *Globalno obrazovanje obuhvaća obrazovanje za razvoj, obrazovanje o ljudskim pravima, obrazovanje za održivost, mirovno obrazovanje, sprječavanje sukoba i interkulturalno obrazovanje kao globalnu dimenziju obrazovanja za građanstvo.*

2. Potpuno svjesni činjenice da:

- Goleme nejednakosti diljem svijeta opstaju, a osnovne ljudske potrebe, uključujući pravo na obrazovanje (kako je spomenuto u Dakarskoj deklaraciji o obrazovanju za sve), nisu još zadovoljene za sve jednako;
- Procesi demokratskog donošenja odluka zahtijevaju politički dijalog između informiranih i osnaženih građana te njihovih izabranih zastupnika;
- Temeljne transformacije obrazaca proizvodnje i potrošnje potrebne da bi se postigao održivi razvoj mogu biti ostvarene ako građani, kako muškarci, tako i žene, imaju pristup odgovarajućim informacijama te razumiju i suglasni su s potrebom djelovanja;

- Dobro osmišljeno i strateški planirano globalno obrazovanje, koje usto vodi računa o rodnim pitanjima, treba doprinijeti razumijevanju i prihvaćanju takvih mjera.

3. Prepoznamo da:

- Na europskom kontinentu žive narodi koji dolaze iz raznih područja svijeta i prisutni su u svim područjima svijeta.

- Živimo u svijetu kojime sve više vlada globalizacija i u kojemu se prekogranični problemi rješavaju udruženim, multilateralnim političkim mjerama.

- Na izazove za međunarodnu solidarnost treba odlučno odgovoriti.

- Je globalno obrazovanje nužno za jačanje javne podrške razvojnoj suradnji. Svim građanima potrebni su znanje i vještine da razumiju, sudjeluju i interaktivno kritiziraju naše globalno društvo kao prosvijetljeni građani svijeta. To predstavlja temeljne izazove za sva područja života, uključujući obrazovanje.

- Nastaju novi izazovi i prilike za uključivanje Europljana u oblike obrazovanja za aktivno lokalno, nacionalno i svjetsko građanstvo te održivi stil života s ciljem da se poništi gubitak povjerenja javnosti u državne i međunarodne institucije.

- Metodologija globalnog obrazovanja ciljano podržava aktivno učenje i poticanje razmišljanja aktivnim sudjelovanjem učenika i odgojno-obrazovnih djelatnika. Ona slavi i promiče različitost i poštovanje prema drugima te ohrabruje učenike na donošenje samostalnih izbora u vlastitom kontekstu u odnosu na globalni kontekst.

4. Slažemo se da je

Pravedan, miran i održiv svijet svima u interesu.

S obzirom na to da gore navedene definicije globalnog obrazovanja obuhvaćaju koncept obrazovanja za održivi razvoj, ova strategija može se uvrstiti u nastavak nedavnog svjetskog Samita o održivom razvoju i služi kao priprema za Desetljeće obrazovanja za održivi razvoj Ujedinjenih naroda koje je počelo 2005. godine.

Globalno obrazovanje kao međusektorska obaveza može značajno doprinijeti postizanju ovih nastojanja. Pristup globalnom obrazovanju potreba je i pravo. To će zahtijevati:

- Pojačanu i poboljšanu suradnju i koordinaciju između aktera na međunarodnoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini;

- Aktivno sudjelovanje i posvećenost praćenju ovoga kongresa od strane svih četiriju kategorija političkih aktera – zastupnika, vlada, lokalnih i regionalnih vlasti kao i civilnog društva (kvadrilog), koji su uključeni u tekuću političku raspravu u okviru Centra Sjever-Jug;

- Značajno povećano dodatno financiranje na nacionalnoj i međunarodnoj razini;

- Povećanu podršku putem ministarstava razvojne suradnje, vanjskih poslova, trgovine, okoliša, a osobito ministarstava obrazovanja, kako bi se osigurala potpuna integracija u kurikulum formalnog i neformalnog obrazovanja na svim razinama;

- Međunarodnu, nacionalnu, regionalnu i lokalnu podršku i mehanizme koordinacije;

- Znatno pojačanu suradnju između Sjevera i Juga te između Istoka i Zapada.

5. Želimo obvezati sebe te obvezati države članice, organizacije građanskog društva, parlamentarne strukture i lokalne i regionalne vlasti koje predstavljamo na sljedeće korake:

5.1. Provođenje procesa definiranja globalnog obrazovanja uz jamstvo da su bogata raznolikost iskustava i perspektiva (primjerice Juga, manjina, mladih i žena) uključene u svaku fazu.

5.2. Razvoj (ili nadogradnju postojećih) u suradnji s nadležnim organima i relevantnim akterima nacionalnih akcijskih planova, počevši od danas pa do 2015. godine, za jačanje i unaprjeđenje globalnog obrazovanja u skladu s ciljnim datumom Milenijskih ciljeva razvoja.

5.3. Povećanje financijskih sredstava za globalni odgoj i obrazovanje.

5.4. Jamstvo integracije perspektiva globalnog obrazovanja u obrazovne sustave na svim razinama.

5.5. Razvoj ili, ako su već razvijene, unaprjeđenje i širenje, nacionalnih struktura za financiranje, podršku, koordinaciju i donošenje mjera na području globalnog obrazovanja u svim državama članicama Vijeća Europe, u skladu s nacionalnim okolnostima.

5.6. Razvoj ili, ako su već razvijene, strategija za podizanje i osiguranje kvalitete globalnog obrazovanja.

5.7. Pojačanu potporu regionalnom, europskom i međunarodnom umrežavanju strategija za jačanje i unaprjeđenje globalnog obrazovanja između zakonodavaca i odgojno-obrazovnih djelatnika.

5.8. Ispitivanje isplativosti razvoja kolektivnog praćenja/podrške programa kroz nacionalne izvještaje o globalnom obrazovanju i redovite ocjene u okvirnom razdoblju od 12 godina.

5.9. Doprinos popratnom Svjetskom samitu o održivom razvoju i pripremama za Desetljeće obrazovanja za održivi razvoj Ujedinjenih naroda.

Mi, članovi delegacije koja sudjeluje na Europskom kongresu o globalnom obrazovanju u Maastrichtu, od 15. do 17. studenog 2002. kao predstavnici zastupnika, vlada, lokalne i regionalne vlasti te organizacija civilnog društva iz država članica Vijeća Europe obvezujemo se na trajni dijalog s Jugom na temu oblika i sadržaja globalnog obrazovanja.

DODATAK OKVIRNOM DOKUMENTU EUROPSKE STRATEGIJE:

Na temelju postojećeg konsenzusa o potrebi jačanja i unaprjeđenja globalne edukacije, pozivamo se na:

- sporazum zaključen na Svjetskom samitu o održivom razvoju 2002. godine, uključujući spoznaju da „će postizanje međunarodno dogovoreni razvojnih ciljeva, uključujući one koji su sadržani u Milenijskoj deklaraciji... zahtijevati... značajno povećanje u protoku financijskih sredstava...u svrhu...obrazovanja i podizanja svijesti... (stavak 75) i „da se održivi razvoj integrira u obrazovne sisteme na svim razinama obrazovanja s ciljem promicanja obrazovanja kao ključnog pokretača promjene“ (stavak 104), kao i usvajanje Desetljeća obrazovanja za održivi razvoj, počevši s 2005. godinom;

- poglavlja 35. i 36. Agende 21 koja se odnose na „promicanje obrazovanja, javne svijesti i usavršavanja“;
- Povelju o globalnom obrazovanju Centra Sjever-Jug Vijeća Europe, u kojoj se potiče razvoj sinergija između različitih oblika globalnog odgoja i obrazovanja – obrazovanja o ljudskim pravima, mirovnog obrazovanja, obrazovanja za razvoj, obrazovanja o okolišu, učenju za održivost;
- Konvenciju pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša iz 1998. (Aarhuška konvencija), s pristupom učenju za održivost utemeljenom na pravima;
- obvezu na poštivanje prava na obrazovanje o ljudskim pravima sadržano u međunarodnim i regionalnim instrumentima za ljudska prava, uključujući Preporuku Vijeća Europe o podučavanju i učenju o ljudskim pravima u školama (1985.); UNESCO-vu Deklaraciju iz Montreala o obrazovanju za ljudska prava (1993.); Bečku Deklaraciju (1993.); UNESCO-v Cjeloviti okvir djelovanja za mirovno obrazovanje, ljudska prava i demokraciju (1993.); te Akcijski plan Desetljeća obrazovanja za ljudska prava UN-a 1995. – 2005.;
- „Deklaraciju i program o obrazovanju za demokratsko građanstvo, temeljeno na pravima i odgovornostima građana“ Vijeća ministara Vijeća Europe (Budimpešta, 1999.);
- najnovije Preporuke Vijeća ministara Vijeća Europe državama članicama u vezi s obrazovanjem za demokratsko građanstvo i prijedlozima Vijeća o Europskoj godini građanstva kroz obrazovanje (srpanj 2002.);
- Rezoluciju o obrazovanju za razvoj Vijeća ministara Europske unije za razvoj (8. studenog, 2001.), kojom se potiče „pojačana podrška obrazovanju za razvoj“ i „razmjena informacija i iskustava kada je u pitanju obrazovanje za razvoj između vlada i aktera civilnog društva“;
- Prijedloge sa sastanka Odbora za razvojnu pomoć Organizacije za europsku suradnju i razvoj (OECD DAC) (prosinac 2000.) da DAC potakne države članice na razvoj nacionalnih ciljeva za razvojno obrazovanje na ulaganje kao postotak potrošnje ODA;
- zaključke sastanka Nordijskog razvojnog vijeća i ministara obrazovanja u Oslu u svibnju 2001. pod nazivom „Nordijska solidarnost, posvećenost jačoj suradnji ministarstava razvoja i obrazovanja za globalnu solidarnost“;
- Suradnju baltičkih 21, Haga Deklaraciju i obvezu da se „obrazovanje za održivi razvoj provodi na svim razinama obrazovanja“ te Baltičkih 21 E (siječanj 2002.), strategije Agende 21 za obrazovanje u baltičkoj regiji;
- Povelju o Zemlji;
- Kopernikovu povelju (1993.) koju je potpisalo preko 250 europskih sveučilišta u kojoj stoji da bi se održivi razvoj trebao uključiti u sve kurikulume;
- Deklaraciju sveučilišta iz Luxembourg;
- Nacionalne deklaracije o globalnom obrazovanju, kao što su Konačna njemačka deklaracija sudionika na konferenciji o „Obrazovanju 21; učenju za pravedni i održivi budući razvoj“; 28. – 30. rujna 2000. u Bonnu;
- konačnu deklaraciju usvojenu na sastanku Obrazovanje za sve Svjetskog foruma za obrazovanje (UNESCO, DAKAR, 26. – 28. travnja 2000.) te konačnu deklaraciju koju je usvojila Skupina za kvalitetu Obrazovanja za sve (UNESCO, Pariz, 29. – 30. listopada 2001.)
- Deklaraciju lokalne vlasti u Johannesburgu.

PRILOG 2

POVELJA O GLOBALNOM OBRAZOVANJU

CENTAR SJEVER-JUG Vijeća Europe

RADNI DOKUMENT

Autorica: Dakmara Georgescu
Institut za pedagogiju, Bukurešt

1997.

- *Suočavanje s globalizacijom*
- *Međunarodna potpora globalnom obrazovanju*
- *Definicija globalnog obrazovanja i globalnog učenja*
- *Ciljevi*
- *Pedagoški izazovi*
- *Institucionalni izazovi*
- *Prilozi – međunarodni dokumenti koji podržavaju globalno obrazovanje*

Globalno obrazovanje odnosi se na školske i izvanškolske aktivnosti. Ova Povelja fokusira se na implikacije globalnog obrazovanja za institucije odgovorne za školske politike u Europi. Globalno obrazovanje treba postati načelo kojim će se voditi rad škola i kurikulumi te provoditi stručno usavršavanje nastavnika, uzimajući u obzir činjenicu da je rad u formalnom sektoru vrlo strateški i važan način utjecaja na opće promjene u odgojno-obrazovnom sustavu.

Ova Povelja predstavlja niz argumenata za one koji donose političke i obrazovne odluke u smislu prihvaćanja izazova s kojima smo se prisiljeni suočavati danas i s kojima ćemo se suočavati sutra. Namjera joj je potaknuti raspravu o tome kako bi obrazovanje trebalo organizirati te kako oblikovati kurikulum s ciljem da se ide u korak s ubrzanim promjenama u društvu sve više obilježenom međuovisnošću, prenoseći pitanja globalizacije u školske programe.

Cilj ove Povelje jest privući te ohrabriti kreatore politike i odgojno-obrazovne djelatnike da podrže ideje i ideale globalnog obrazovanja u formalnim školskim programima. Smatramo da je ključna dimenzija reforme školskog kurikuluma sada i u budućnosti integracija globalnih pitanja u formalni kurikulum¹⁴.

¹⁴ Zamisao o Povelji globalnog obrazovanja za zemlje članice Vijeća Europe pojavila se na međunarodnoj radionici na temu *Partnerstvo globalnog obrazovanja – globalno obrazovanje u srednjim školama*, organiziranoj u suradnji Centra Sjever-Jug i Ministarstva obrazovanja i vjerskih poslova Republike Grčke održanoj u Ateni u ožujku 1996. godine.

I. SUOČAVANJE S GLOBALIZACIJOM

Globalizacija je riječ koja se opetovano ponavlja u svakoj vrsti diskursa kojim se pokušavaju opisati i objasniti društvena, gospodarska i politička zbivanja u današnjem svijetu. U nekoliko prethodnih desetljeća, procesi koji se odnose na globalizaciju izazvali su velike gospodarske, tehnološke, kulturalne, demografske, ekološke i političke promjene, zbog čega je potrebno definirati odgovorno svjetsko građanstvo. Svijet u kojemu živimo razvio se u jedinstven društveni sustav kao rezultat brojnih međusobno ovisnih poveznica između različitih država. Novija povijesna zbivanja nesumnjivo dokazuju da na živote muškaraca i žena ovog planeta utječu činjenice, procesi, organizacije i mreže tisućama kilometara udaljene od njih.

Premda bi se moglo ustvrditi da je globalizacija započela prije nekoliko stotina godina širenjem zapadnog utjecaja na različite dijelove svijeta, tek ovog stoljeća, a naročito nakon Drugog svjetskog rata, to je postalo činjenica. Gospodarski odnosi u svijetu, u velikoj mjeri kroz multinacionalne aktivnosti, kao i društveni odnosi, sredstva moderne komunikacije i prijevoz koji odreda omogućavaju brz protok informacija, ljudi i roba uzroci su, a ujedno i karakteristike globalizacije kao procesa koji je doveo i vodi do međuovisnog svijeta.

Međutim, globalizacija se nije ravnomjerno razvijala: u biti je bila popraćena nejednakošću i sukobima. Globalni razvoj gospodarskih i društvenih odnosa odvijao se usporedno s velikim razlikama između Sjevera i Juga. Nadmoć pravila tržišne privrede te gospodarskih i tehnoloških dostignuća diljem svijeta u oštroj su suprotnosti s nejednakim svjetskim gospodarskim rastom, neuravnoteženom distribucijom kognitivnih i materijalnih resursa, razmjerima štete koju je prouzročila nerazborita raspodjela resursa i rizično korištenje tehnoloških inovacija. Ako se razvoj našeg planeta u svjetsko selo prihvatiti kao činjenica, ocjena pogodnosti i cijene globalizacije, odnosno interpretacija procesa kao takvog postaje vrlo kontroverzno pitanje. U različitim kontekstima, u raznim dijelovima svijeta i s obzirom na sva lica globalizacije, fenomeni i procesi koji doprinose izgradnji današnjeg (i očigledno sve više budućeg) globalnog/planetarnog sela mogu se promatrati ambivalentno, kao pozitivni ili negativni, dobri ili loši, blagotvorni ili štetni, profitabilni ili gubitnički.

Globalno obrazovanje može nam pomoći shvatiti da globalizacija izražava tijek budućeg društvenog razvoja te da o nama ovisi hoće li razvoj donijeti koristi samo povlaštenom dijelu svjetske populacije ili cjelokupnom čovječanstvu. Globalno obrazovanje (i globalno učenje) odgovor je na procese globalizacije, prilike koje ona pruža, ali i rizike koje nosi sa sobom.

Značajne političke promjene u posljednje vrijeme, kao što su rušenje Berlinskog zida i rastuća plima demokratizacije u centralnoj i istočnoj Europi, u Južnoafričkoj Republici, u središnjoj i južnoj Americi i na drugim mjestima, naizgled podržavaju optimističan pogled na globalizaciju i njene učinke. Međutim, ovo je također bilo vrijeme jačanja etničkih i vjerskih sukoba te njihove eskalacije u okrutne ratove u raznim dijelovima svijeta. Premda raste svijest o zajedničkim potrebama i željama ljudi diljem svijeta, i dalje ostaje otvoreno pitanje kako pomiriti različita viđenja na osiguranje pristupa Zemljim resursima.

Zaista smatramo da se nekim pitanjima koja su nastala iz procesa globalizacije može i treba prići kroz obrazovanje. Kako bi u našem društvu funkcionirali na odgovarajući i pristojan način, mladi i odrasli moraju kroz obrazovanje neprestano imati na umu temeljne ravnopravnosti u različitostima ljudskih bića, potrebu poštivanja drugih kultura i rasa te osude nasilja, prinude i represije kao mehanizama društvene kontrole.

2. MEĐUNARODNA POTPORA GLOBALNOM OBRAZOVANJU

Globalna svjesnost i globalna svijest posljednjih se desetljeća bilježe na nekoliko načina. Prvo su mediji osigurali pristup globaliziranim informacijama, kulturama i životnim stilovima. Svijest o globalnoj promjeni kao povećanoj međuovisnosti i potrebi za međunarodnom suradnjom dopunjena je sustavnom reakcijom na promjenu koju su uglavnom promicale međunarodne organizacije kao što su Ujedinjeni narodi, UNESCO, Vijeće Europe ili OESS. Pojedinci i organizacije koji zagovaraju globalno obrazovanje sve više shvaćaju da je građanima i njihovim vođama prijeko potreban razvoj stavova i ponašanja pogodnih za prihvaćanje i promicanje međuovisnosti i suradnje među narodima.

Mnogi međunarodni sporazumi i deklaracije koje su ove institucije tijekom niza godina pripremile i usvojile sadrže prijedloge, preporuke i aktivnosti za izradu i uvođenje stručnih programa globalnog obrazovanja koji se smatraju relevantnim obrazovnim odgovorima na izazove suvremenog svijeta¹⁵. Takvi sporazumi i deklaracije, koji prenose čvrsto vjerovanje u *odgojno-obrazovni potencijal škole*, sadrže iznimne izjave o građanima svijeta koje sažimaju vrijednosti i načela u temelju svijeta u kojemu suradnja među osobama jednakih prava i dostojanstva konačno može postati neupitna istina.

Odgojno-obrazovni djelatnici moraju biti svjesni da takve vrijednosti i načela valja neprestano otkrivati, mijenjati i isticati *kroz procese učenja*. Čelnici i odgojno-obrazovni djelatnici moraju biti vrlo osjetljivi na činjenicu da se ove vrijednosti i načela ne smiju uzimati zdravo za gotovo kao univerzalne, a to je najveći izazov. Empatija prema različitim kulturnim perspektivama i njihovo vrednovanje u kontekstu sustava ostalih vrijednosti zahtjevan je preduvjet globalnog odgoja i obrazovanja.

Upućivanje na spomenute međunarodne dokumente otkriva nam promjene u intelektualnoj i političkoj perspektivi širom svijeta u posljednjih nekoliko desetljeća te dokazuje da razni izrazi koje su međunarodne organizacije predstavile (primjerice ekološko obrazovanje, obrazovanje za ljudska prava, mirovno obrazovanje, holističko obrazovanje, preventivno obrazovanje) na različite načine prenose zajedničku svijest o obrazovnim prioritetima koji su u skladu s promjenama u svijetu u kojem živimo.

3. DEFINICIJA GLOBALNOG OBRAZOVANJA I GLOBALNOG UČENJA

Globalno obrazovanje¹⁶ kao pokret ideja i obrazovni trend smatra se stavom i odgovorom na povećanu globalizaciju na svim područjima suvremenog života. Obujam globalnog obrazovanja u posljednjih dvadeset godina stabilno raste. Američka i kanadska iskustva poslužila su kao zamašnjak. Iako drugačije od obrazovanja za razvoj, obrazovanja za ljudska prava i mirovnog obrazovanja, interkulturalnog i multikulturalnog obrazovanja, globalno obrazovanje daje širu perspektivu onomu na što su se ova posebna obrazovna područja tradicionalno odnosila te naglašava snažnu međuovisnost i poveznice između gospodarskih, tehnoloških, društveno-političkih, demografskih i kulturnih aspekata društvenog života.

¹⁵ Odgojno-obrazovni djelatnici koji se bave načinom izrade i izvedbe programa globalnog obrazovanja imat će koristi od ideja i prijedloga sadržanih u nekoliko dokumenata, to jest obrazovnih tekstova na neiscrpnom popisu u Prilogu.

¹⁶ Definicija globalnog obrazovanja mora biti otvorena i od ključne važnosti te pokušati opisati suštinu ideja oko kojih postoji konsenzus, a koje su odraz postojećih koncepata u praksi u određenoj točki u vremenu te nam pomoći da ih uspješnije izrazimo i prenesemo.

Globalno obrazovanje, kao stil učenja i način razmišljanja, potiče nas na otkrivanje poveznica između lokalne, regionalne i svjetske razine te rješavanje problema nejednakosti.

Bavi se četirima glavnim područjima istraživanja i aktivnosti:

- međuovisnosti u globalnom okružju
- održivim razvojem
- ekološkom svijesti i brigom o okolišu
- ljudskim pravima (uključujući antirasizam), demokracijom, društvenom pravdom i mirom.

Globalno obrazovanje naglašava važnost međuljudskih odnosa za čovječanstvo u cjelini te bliske veze s međunarodnim kontekstom. Ono rješava pitanja interdisciplinarnim pristupom dok svi aspekti međuovisnosti dolaze na vrh važnosti na osnovi aktivnih i participacijskih odgojno-obrazovnih metoda.

Kao posebna obrazovna aktivnost, globalno obrazovanje prije svega obilježeno je interdisciplinarnošću i pristupom usmjerenim na interkulturalnost, kroz fokus na gore spomenutu temu i ciljeve učenja s ciljem razvoja sposobnosti koje se zahtijevaju od građana svijeta.

Promičući nove mogućnosti za obrazovanje, globalno obrazovanje predstavlja se kao uvid u fenomen globalizacije, koji omogućuje stjecanje i razvoj vještina i sposobnosti koje su potrebne pojedincima za prilagodbu izazovima društva u neprestanoj mijeni. Globalno obrazovanje nije samo strategija koja omogućava pojedincima da razumiju svijet u kome živimo, nego i poseban način aktivnosti za preoblikovanje svijeta, za pomaganje ljudskim bićima da napreduju na osobnoj razini te da ojačaju svoje zajednice.

Globalno obrazovanje usmjereno je na globalno učenje koje razvija sposobnosti razumijevanja, osjećanja i djelovanja u uvjetima višestrukih međuovisnosti i koje je usto okrenuto ka budućnosti. Premda se globalno učenje ne može postići bez stručnog znanja, stjecanje znanja nije njegov najvažniji cilj. Glavni je cilj globalnog učenja razvoj sposobnosti za donošenje odluka o vlastitom životu, za ravnopravno sudjelovanje u društvenim zbivanjima i izražavanje solidarnosti s onima čija su temeljna prava narušena.

Globalno učenje definirano je kao sveobuhvatno, anticipacijsko, sudioničko, orijentirano na pojedinca, situacijsko, utemeljeno na poticanju načina razmišljanja koje je sposobno nositi se s višestrukim međuovisnostima. To je vrsta učenja usmjerena na probleme, zasnovana na samomotivaciji i samostalnom trudu.

Kao proces učenja, globalno obrazovanje razvija sposobnosti osjećanja, razmišljanja, donošenja suda i djelovanja kako bi se mladi mogli suočiti s intelektualnim i emocionalnim izazovima života u kontekstu suvremenog svijeta¹⁷.

¹⁷ I dalje postoji rizik da će globalno obrazovanje zalutati na područje humanitarnog rada ili superioran pristup koji jača klišeje i stereotipe, napose kada je riječ o zemljama Trećeg svijeta, te da stvara ili održava dojmove i stavove koju su pogrešni i opasni, imajući u vidu potencijal ovih zemalja i nastojanja u pogledu pristupa razvojnim mogućnostima.

Globalno učenje ima za cilj prevladati tenzije, posebno onima koje se, ovisno o kontekstu, događaju između:

- globalizacije i lokalnog potencijala za djelovanje
- složenosti i neizostavnog pretjeranog pojednostavljenja
- univerzalizacije i individualizacije životnog iskustva
- nesigurnosti i potrebe za sigurnošću
- orijentacije prema budućnosti i suočavanja s povijesno uvjetovanim događajima i procesima
- stjecanju znanja i razvoju društvenih kompetencija.

Globalno obrazovanje kao perspektiva razmišljanja, prosuđivanja, osjećanja i djelovanja objedinjuje dimenzije učenja, životnog stila i djelovanja, naglašava odnos vrijednosti i standarda za čovječanstvo u cjelini, stavlja naglasak na međunarodni kontekst i omogućuje djeci aktivno sudjelovanje u kreiranju vlastite budućnosti.

4. CILJEVI

Globalno obrazovanje zadovoljava potrebe mladih za usavršavanjem i doprinosi njihovomu moralnom obrazovanju pokušavajući dati dosljedne i stručne odgovore na pitanja kao što su:

- *Kako i koliko globalni procesi na lokalnoj razini utječu na naše živote i koliko smo toga svjesni?*
- *Kako i koliko se na globalne procese može utjecati lokalno, od pristupa resursima i materijalima do podjele odgovornosti?*
- *Kako osigurati održivi rast i održivo društvo danas, ali i u budućnosti?*
- *Kako izvesti globalno-lokalnu međuovisnost, a da globalizacija ne postane prijetnja svemu lokalnom?*
- *Kako izbjeći globalizaciju koja kreće u pogrešnom smjeru, razlozi koje su sebični ili „pogrešni“?*
- *Kako nadići modele obrazovanja usmjerene na etničko u pokušaju očuvanja lokalnog identiteta u globalnoj perspektivi?*
- *Kako odrediti lokalno poimanje globalnog građanstva?*

Globalno obrazovanje ima za cilj omogućiti snalaženje u sadašnjem svijetu i svijetu budućnosti. Da bi se razvile vještine za razumijevanje svijeta u kome živimo te za kompetentno i moralno djelovanje u njemu, globalno obrazovanje mora trajno zagovarati:

- *poznavanje drugih i prihvaćanje života u pluralističkom svijetu;*
- *svijest o činjenici da su globalni odnosi složeni i da globalizaciju moramo moći shvatiti s različitih točaka gledišta;*
- *analizu utjecaja svjetskih odnosa na pojedinca kroz uzročno-posljedični odnos i odnos svrhe i sredstava;*
- *poimanje i prihvaćanje međuovisnosti i interferencija koje oblikuju naše lokalne, regionalne i nacionalne identitete u globalnom kontekstu;*
- *razvoj interesa za pravdu, za podjelu prava i odgovornosti u kontekstu globalnog građanstva;*
- *raznolikost učenja, uključujući medijsku pismenost;*
- *dokaze da pojedinci imaju moć utjecaja na živote drugih kroz sudjelovanje u borbi protiv nepravde, iskorištavanja i represije;*

- spremnost na osobno i grupno djelovanje;
- svijest o implikacijama trenutnih izbora/odluka i djelovanja.

S obzirom na dimenziju *interkulturalnog obrazovanja* koje je uključeno u/pod globalno obrazovanje, smatramo da globalno obrazovanje sadrži četiri glavna područja o znanju i umijeću zajedničkog života na planeti Zemlji („Savoir vivre ensemble“):

- obrazovanje s ciljem empatije** (*naučiti razumjeti druge, naučiti staviti sebe u tuđi položaj, uvidjeti problem očima drugih, biti empatičan prema drugima*);
- obrazovanje za solidarnost** (*razviti osjećaj zajednice koja nadilazi grupne, državne i rasne granice, raditi na/boriti se protiv nejednakosti i socijalne nepravde*);
- obrazovanje za uzajamno poštovanje i razumijevanje** (*otvoriti se drugim kulturnim područjima/ svjetovima, pozvati druge da sudjeluju u/pridruže se vašoj kulturi*);
- obrazovanje protiv nacionalizma** (*otvoriti se prema drugim narodima, komunicirati, izbjegavati stavove/izrazel/ponašanja ukorijenjene u predrasudama i stereotipima*).

Globalno obrazovanje širi vidike znanja i omogućava kritičko razmišljanje o vlastitom i tuđim identitetima i životnim stilovima te time doprinosi *izbjegavanju pogrešnih tumačenja i stereotipa*. Procesi učenja globalnog obrazovanja imaju za cilj razvoj trajnog odnosa globalno-lokalno u pokušaju zadovoljenja potrebe da gradimo svoj život kroz djelovanje.

4.1. Opseg znanja i proces učenja

Znanje i svijest o globalnim procesima nisu ciljevi sami po sebi. Oni nemaju smisla ako za cilj nemaju razvoj stavova i sposobnosti namijenjenih *jačanju osjetljivosti i aktivnog sudjelovanja mladih u društvu*.

Kroz specifičan opseg znanja učenicima se moraju predstaviti jezik i pitanja globalnog obrazovanja. Moraju se suočiti s pojmovima od središnje važnosti kao što su:

ljudska prava, globalna komunikacija, održiva budućnost, rad i zaposlenje, novi gospodarski savezi i novi blokovi moći, vrhovna vlast, razvoj, podjele, međunarodna trgovina, rast populacije, pritisak na resurse, uništenje i očuvanje životnog staništa, inkluzija, isključivanje, masovno siromaštvo, migracije, nacionalizam naspram internacionalizma, sukobi, društveni pokreti, obrazovanje.

Činjenične situacije predstavljene učenicima trebale bi biti značajne i provjerljive te povezivati različite kulturne, povijesne, rodne i ideološke perspektive. Nadalje, trebale bi biti popraćene analizom implicitnih i eksplicitnih pretpostavki, kao i vrijednosti na kojima su te pretpostavke utemeljene. Globalno obrazovanje treba naglasiti strukturalne međuovisnosti između Sjevera i Juga te između razvojnih trendova na Sjeveru i na Jugu.

Procesi učenja trebali bi se *umjesto pružanja znanja kao takvog* baviti integracijom stavova, vještina i znanja, usto uzimajući u obzir vezu između znanja i konteksta.

Opseg znanja treba osmisliti na način da omogući studentima istraživanje i uporabu interdisciplinarnih i međupredmetnih poveznica u školskom programu (primjerice, veze između proučavanja povijesti i životne sredine, između geografije, povijesti te politike i građanskog odgoja, itd).

4.2. Stavovi i vještine

Donositelji političkih i obrazovnih odluka te odgojno-obrazovni djelatnici moraju razumjeti potrebu za globalnim obrazovanjem, kao i njegov potencijal. Školski programi trebali bi jasno promicati stavove i ponašanja koja zagovaraju prihvaćanje i razvoj međuovisnosti i suradnje među narodima. Duhovne, emocionalne i fizičke sposobnosti koje su danas neophodne za suočavanje sa stvarnim okolnostima i složenošću naših života intelektualni su i društveno-emocionalni instrumenti koji moraju biti usmjereni na globalizirano viđenje umijeća i mogućnosti suživota.

Cilj razvoja stavova i vještina koje bi globalno obrazovanje trebalo podržavati i poticati jest da djeca počnu *izbjegavati ravnodušnost i nedostatak brige*. Ono izbjegava pojednostavljen i jednostran način razmišljanja kojime se održavaju klišeji, predrasude i stereotipi, što omogućuje opstanak njihovih negativnih društvenih učinaka. Svrha globalnog obrazovanja jest premostiti jaz između znanja (i razumijevanja) te odgovornog djelovanja pomažući mladim ljudima da razviju *političke vještine* i samopouzdanje pri uporabi istih.

Sveobuhvatna nastojanja globalnog obrazovanja koja naglašavaju odnos između globalnih i lokalnih pitanja učenicima trebaju omogućiti da razviju i izraze svoju brigu za ravnopravnost, socijalnu pravdu te osobni boljitak i blagostanje životne sredine. Na taj način učenici bi trebali razviti stavove temeljene na toleranciji i poštovanju, solidarnosti, kolaboraciji i suradnji, *fair playju*, brizi te domoljublju lišenom paternalizma ili nacionalizma.

Intelektualne vještine koje se razvijaju kroz globalno obrazovanje učenicima omogućuju kvalificiran pristup složenim i međuovisnim područjima/aspektima ljudskih prava, održivog razvoja, mira, građanstva i životne sredine. One bi učenicima trebale omogućiti razumijevanje multikulturalne i interkulturalne dimenzije naših identiteta te kompleksnih međuovisnosti suvremenog života putem pozitivnih ili negativnih primjera osmišljenih i ocijenjenih u kontekstu. *Kritičko mišljenje i kritički pristupi* u suštini su usporedba lokalnih i globalnih fenomena i procesa te analiza njihovih uzroka i razloga. Učenici bi trebali koristiti što je više moguće raznih pristupa, između ostaloga kontrast, usporedbu i kritičku ocjenu.

Učenici se usto trebaju naučiti služiti novim informacijskim tehnologijama koje nas svakodnevno povezuju sa svijetom. Posebno mjesto treba dati *kritičkoj pismenosti i kritičkoj analizi medija*, s obzirom na njihov potencijal promicanja i poticanja stereotipa i pogrešnih tumačenja. Učenici moraju razviti *vještine društvene komunikacije, donošenja odluka i rješavanja sukoba*. Moraju naučiti *dijeliti odgovornosti i prihvatiti različita stajališta kao izvor uzajamnog bogaćenja i osnaživanja*. Takve su vještine osnova za pristup i uporabu strategija za bavljenje lokalnim, nacionalnim i međunarodnim pitanjima. Ove vještine trebaju razvijati svijest o međuodnosu između ljudskih radnji i donošenja odluka te pomoći pri kreativnom prilagođavanju promjenama.

5. PEDAGOŠKI IZAZOVI

Uvođenje i promicanje globalnog obrazovanja u školama *kao nove dimenzije učenja* može i trebalo bi obuhvatiti *kurikularne promjene* koje se smatraju dobrima, inovativnima ili reformatorskima.

Globalne aktivnosti u pedagoškoj su praksi prepoznate kao međupredmetni pristup, odnosno disciplinarni pristup s posebnim naglaskom na aspekte globalizacije, ili kao posebni izvannastavni projekti ili programi. Odgojno-obrazovni djelatnici prepoznali su potrebu za metodama i strategijama koje *objedinjuju osjećaje, razmišljanja i*

djelovanje, kao i ravnotežu između igre i učenja, status učenika kao aktera-promatrača te učenje i djelovanje kroz razmjenu.

Razvijanjem emocionalne vrijednosti učenja usporedno sa spoznajnom vrijednošću, globalno obrazovanje se čvrsto oslanja na *interaktivne tehnike* koje pomažu u prilagodbi sadržaja i oblika učenja ciljevima globalnog obrazovanja.

Poučavanje i učenje o globalnim temama u formalnom obrazovanju donose *velike pedagoške izazove* od kojih su neki:

- *Kako škola može postići osjećaj bliskosti sa zbivanjima, uzrocima i posljedicama koje su geografski udaljene te njegovati svijest i stavove koji općenito govoreći još ne postoje u političkim krugovima i većini medija?*
- *Kako globalno obrazovanje može doprinijeti izradi značajnih školskih projekata usmjerenih na interakciju lokalne i globalne zajednice, a da nisu usmjereni samo na vlastitu zajednicu?*
- *Kako postići ravnotežu između pribjegavanja „konvencionalnim“ metodama tradicionalne pedagogije i novim metodologijama koje zagovara moderna pedagogija, kao što su interaktivne strategije, partnerstva ili rad na projektima, suradnja, razmjena ili izravni međuljudski kontakt škola i zemalja te moderni komunikacijski sustavi (faks, elektronička pošta, internet)?*
- *Kako povezati školske i izvanškolske aktivnosti u uzajamno korisnoj interakciji, a kojima bi se usto spriječila potpuna odvojenost škole od obitelji, zajednice i ostalih društveno-političkih utjecaja te ostvarile moguće koristi za odgoj i obrazovanje?*
- *U kojem bi se razdoblju globalno obrazovanje moglo smjestiti u školski program?*

Ove izazove treba promatrati u odnosu na sve što je povezano sa školskim aktivnostima, uključujući i nastavne materijale, savjetodavne aktivnosti i usavršavanja.

Mišljenja smo da je, uz mnoge slučajeve dobre prakse, globalno obrazovanje pokazalo svoj potencijal za reforme te da, kada je riječ o obrazovanju, ne postoji samo jedan pedagoški, nego različiti pedagoški pristupi prilagođeni specifičnim kontekstima. Na taj se način kulturni i politički pluralizam kao princip globalnog obrazovanja u školskoj praksi pokazuje kao *pedagoški pluralizam*. A taj pedagoški pluralizam podrazumijeva da se i učenicima mora dati glas u izradi programa i njegovih aktivnosti.

Čvrsto smo uvjereni da će daljnje rasprave i dijalog između odgojno-obrazovnih djelatnika doprinijeti boljem shvaćanju kurikularnog procesa te dobrim primjerima iz prakse iz cijeloga svijeta.

Globalno obrazovanje kao sredstvo intervencije širokog spektra mora se promicati u *posebnim nastavnim okružjima* koja omogućuju *postupni razvoj znatiželje i zadovoljstvo otkrića* te *primjenu stečenog znanja u praksi*.

6. INSTITUCIONALNI IZAZOVI

Nositelji i odgojno-obrazovni djelatnici koji se bave globalnim obrazovanjem vide ga ne samo kao vrijedan izvor društvenog učenja i socijalizacije nego i kao izvor *institucionalnih promjena škole s ciljem da ono što se događa u njima postane manje akademsko te bolje prilagođeno i integrirano promjenama u stvarnom životu.*

Globalno obrazovanje pojavljuje se kao izazov i prilika za institucionalni razvoj škola, što podrazumijeva potrebu za otvorenijim i fleksibilnim kurikulumom, *kao i razvoj demokratske klime u školi i sredini za učenje.*

Kreatori obrazovne politike morat će preispitati ulogu škole koja bi, umjesto da se promatra kao instrument opstanka nacionalističkih ciljeva, *trebala djeci predstaviti svijet različitih stajališta i omogućiti im suživot u njemu te suočavanje s prilikama, ali i prijetnjama s kojima se još nisu upoznala.*

Od donositelja odluka i školskih vlasti stoga tražimo *institucionalnu podršku* globalnom obrazovanju u školama kroz:

- *uvođenje i poticanje projekata i programa globalnog obrazovanja u formalnom kurikulumu;*
- *omogućavanje osnivanja i suradnje centara za globalno obrazovanje;*
- *omogućavanje uspostave partnerskih mreža između ustanova i pojedinaca sa Sjevera i Juga te veza škola s nacionalnim i međunarodnim centrima za globalno obrazovanje;*
- *obrazovanje i usavršavanje nastavnika s ciljem poticanja njihova pristupa kulturi stručnoga globalnog obrazovanja.*

Brojni projekti globalnog obrazovanja dokaz su da različiti aspekti, kao što su prikupljanje sredstava ili partnerstvo, mogu postati opipljivi, naročito postoji li uspješna *suradnja s javnim tijelima te nacionalnim i međunarodnim centrima koji se bave globalnim obrazovanjem.* Dobri su primjeri u tom pogledu zemlje poput Nizozemske, Švicarske, Velike Britanije i Njemačke, u kojima već postoji tradicija *opsežnoga međupredmetnog globalnog obrazovanja uključenog u školske programe kroz nastojanja i zalaganje ministarstava obrazovanja i određenih nevladinih organizacija specijaliziranih za razvoj kurikuluma.*

Uspješno partnerstvo između pojedinaca i/ili institucija kao preduvjet i ishod globalnog obrazovanja ovisi o *informacijama, dokumentaciji i mogućnostima financiranja, pristup čemu osiguravaju posebne službe nacionalnih i međunarodnih centara aktivnih i nadležnih na području globalnog obrazovanja. Centri za globalno obrazovanje moraju jačati koordinaciju i protok ideja i informacija te usmjeriti skupine nastavnika ka uključivanju dimenzije djelovanja globalnog obrazovanja u škole, čime će svojim školama zajamčiti poseban profil.*

S ciljem jačanja institucionalne podrške za uvođenje sveobuhvatnih programa globalnog obrazovanja u formalni kurikulum, preporučujemo da se globalno obrazovanje uvede u nacionalno, regionalno i lokalno zakonodavstvo te da se izrade kurikulumi i smjernice za sve oblike i razine škola, kako bi omogućili nastavnicima i učenicima razvoj uspješnih strategija za globalnu socijalizaciju i obrazovanje za globalno građanstvo.

Školski programi moraju postati dobra odskočna daska za doživotno učenje te omogućiti dugo i neprekidno obrazovno nastojanje kulturne tranzicije ka globalnom društvu (društvu globalnog učenja).

PRILOG

Popis međunarodnih dokumenata važnih za promicanje i podršku globalnom obrazovanju:

- *Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.) i Povelja UN-a o ljudskim pravima*
- *Europska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama (1950.)*
- *Preporuka UNESCO-a (1974.)*
- *Helsinški dogovor (1975.)*
- *Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima (1976.)*
- *Međunarodni sporazum o gospodarskim, društvenim i kulturalnim pravima (1976.)*
- *Preporuka Vijeća Europe br. 85/1985 o poučavanju i učenju o ljudskim pravima u školama*
- *Deklaracija o pravima na razvoj (1986.)*
- *UN-ova Konvencija o pravima djeteta (1989.), članak 29.*
- *Sporazum iz Maastrichta (1992.)*
- *Agenda 21 (Deklaracija nakon sastanka u Riju 1992.) o održivom razvoju*
- *Bečka deklaracija državnih čelnika i vlada država članica Vijeća Europe (1993.)*
- *Bečka deklaracija i program djelovanja usvojeni 25. lipnja 1993. na Svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima*
- *Rezolucija Stalne konferencije europskih ministara obrazovanja o demokraciji, ljudskim pravima i toleranciji (1994.)*
- *Zaključci i preporuke UNESCO-ve europske konferencije o razvoju kurikuluma: građanski odgoj i obrazovanje u istočnoj Europi, Beč (1995.)*
- *Plan Cjelovitog okvira djelovanja o obrazovanju za mir, ljudska prava i demokraciju usvojen na Općoj konferenciji UNESCO-a (1995.)*
- *Rapport a l'UNESCO de la Commission internationale sur l'éducation pour le vingt et unième siècle présidée par JACQUES DELORS: L'EDUCATION - UN TRESOR EST CACHE DEDANS, Editions Odile Jacob, (1996.) / Izvješće Komisije Delors UNESCO-u: „Obrazovanje u 21. stoljeću“ – OBRAZOVANJE – Učenje – Unutarnje blago (1996.), Bijela knjiga Europske komisije o obrazovanju i usavršavanju na prijedlog Edith Cresson, povjerenice za istraživanje, obrazovanje i usavršavanje, te Padraiga Flynnna, povjerenika za zaposlenost i društvena pitanja u suradnji s Martinom Bangemannom, povjerenikom za industriju, telekomunikacije i informatiku*
- *Amsterdamski poziv na prevenciju nasilja i izradnju mira. Akcijski plan za europske čelnike i građansko društvo (1997.)*

Postoje još mnoge deklaracije, sporazumi i preporuke s međunarodnih sastanaka, primjerice o ekološkom obrazovanju ili obrazovanju budućnosti održanih u Stockholmu 1972., Tbilisiju 1977., Kopenhagenu 1982., Moskvi 1987. i Rio de Janeiru 1992.

SURADNICI

Radna skupina Smjernica za globalno obrazovanje

Alicia Cabezudo

Profesorica za mir i ljudska prava, Pedagoški fakultet, Sveučilište Rosario, Argentina, Magisterij s područja obrazovanja za mir, Sveučilište za mir, San José, Kostarika

Miguel Carvalho da Silva

Voditelj programa globalnog obrazovanja, koordinator Mreže Tjedna globalnog obrazovanja, Centra Sjever-Jug Vijeća Europe, Lisabon, Portugal

Christos Christidis

Školski savjetnik, ravnatelj obrazovnog centra GAIA, Thessaloniki, Grčka

Valentina Demetriadou-Saltet

Srednjoškolski nastavnik, trajni savjetnik ministra pri Ministarstvu obrazovanja i kulture Cipra

Franz Halbartschlager

Srednjoškolski nastavnik, voditelj obrazovnog odjela Südwind Agentur, Austrija

Georgeta-Paula Mihai

Srednjoškolski nastavnik, školski inspektor za formalno i neformalno obrazovanje, Rumunjska

Uz potporu i podršku Tajništva Centra Sjever-Jug:

Gordana Berjan, Ilda Oliveira, Marcos Andrade, David Gakunzi, Paula Smith

I Mreže Tjedna globalnog obrazovanja¹⁸

¹⁸ Mreža Tjedna globalnog obrazovanja www.nscentre.org, poveznice Obrazovanje i Globalno obrazovanje

MENTORI

Kwasi Boateng – *One World Week, Gana*

Maarten Coertjens – *Europski forum mladih*

Dakmara Georgescu – *programski koordinator (tehnička pomoć/razvoj kurikuluma), UNESCO Međunarodni obrazovni zavod (IBE)*

Madie Joubert – *Chargée de mission Coopération internationale pour le Conseil National de l'Enseignement Agricole Privé (CNEAP) à Paris*

Nuno da Silva – *odgojno-obrazovni djelatnik, portugalsko Vijeće mladih; jedan od instruktora Vijeća Europe, Europskog foruma mladih i EU SALTO tečajeva o europskom građanstvu; koordinator tečajeva obuke o globalnom obrazovanju pri Sveučilištu za mlade i razvoj NSC.*

Ingrid Wilson – *nastavnica, ravnateljica Intercultural Development Education & Arts Services, Južni Wales; povjerenica One World Week, Velika Britanija*

Lektura: Wendy Graça

Prijelom naslovnice i teksta: Luca Padovani

Tisak: Multitema Soluções de Impressão S.A.

Izdavač Centar Sjever-Jug Vijeća Europe – 2008.

Stavovi izraženi u ovom djelu odgovornost su autora i ne odražavaju nužno službene stavove Vijeća Europe.

Centar Sjever-Jug Vijeća Europe
 Av. da República, nº15-4º
 1050-185 Lisboa-Portugal
 Tel.: + 351 213 584 030
 Faks: + 351 213 584 072
www.nscentre.org - www.coe.int

Smjernice za globalno obrazovanje

Naslov u originalu: Global Education Guidelines – a handbook for educators to understand and implement global education

Izdanje za Hrvatsku: Centar za mirovne studije (CMS)

Selska cesta 112a, 10 000 Zagreb

Hrvatska

Prijevod: Maja Ivanković

Lektura i korektura: Nevenka Erak

Prijevod publikacije financijski je omogućilo Vijeće Europe.

Zagreb, siječanj 2016.

Smjernice za globalno obrazovanje rezultat su iskazane potrebe osoba iz mreže Tjedna globalnog obrazovanja koje se svakodnevno bave globalnim obrazovanjem, za zajedničkim alatom koji bi odgojno-obrazovnim djelatnicima pomogao razumjeti i provoditi globalno obrazovanje.

Smjernice globalnog obrazovanja inicijativa su programa globalnog obrazovanja Centra Sjever-Jug Vijeća Europe, uključujući tim praktičara mreže Tjedna globalnog obrazovanja.

